

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra nederlandistiky

Studijní rok 2012/2013

DIPLOMOVÁ PRÁCE
NIZOZEMSKÁ FILOLOGIE SE ZAMĚŘENÍM NA ODBORNÝ JAZYK

**De collaboratie in Nederland en het Protectoraat
Bohemen en Moravië tijdens de Tweede Wereldoorlog**

*The collaboration in the Netherlands and the Protectorate of Bohemia and
Moravia during the Second World War*

JANA HEGEROVÁ

Begeleider: Prof. dr. Wilken Engelbrecht, cand. litt.

Olomouc 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně. Veškerou použitou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila, jsem uvedla v seznamu.

Verklaring

Ik verklaar dat ik de masterscriptie zelfstandig heb geschreven. Alle geraadpleegde literatuur of bronnen heb ik in de literatuurlijst aangevoerd.

V Olomouci dne

Jana Hegerová

Ik wil graag mijn dank aan mijn scriptiebegeleider, prof. dr. Wilken Engelbrecht, cand. litt., betuigen voor zijn vakbegeleiding en waardevolle adviezen bij de verwerking van mijn masterscriptie. Ten slotte wil ik van harte mijn ouders en mijn vrienden bedanken voor de levenslange steun, aanmoediging en vertrouwen in mij.

Jana Hegerová

Inhoud

Inhoud	5
Inleiding.....	6
1 Collaboratie	8
1.1 Wat is collaboratie	8
1.2 Vormen van collaboratie	10
1.2.1 Militaire collaboratie	10
1.2.2 Politieke collaboratie	11
1.2.4 Economische collaboratie	12
1.2.5 Collaboratie in het meervoud	13
2 De Tweede Wereldoorlog	14
3 Duitse bezetting van Nederland.....	18
3.1 Nederlanders in Duitse militaire dienst	19
3.1.1 Demobilisatie van Nederlandse strijdkrachten	19
3.1.2 Nederlandse SS'ers	20
3.1.3 De andere eenheden	23
3.1.4 Nederlandse politie tijdens de Tweede Wereldoorlog	24
3.2 Politieke collaboratie.....	26
3.2.1 De Nederlandse Unie.....	27
3.2.2 De Nationaal-Socialistische Beweging.....	28
3.3 Economische collaboratie.....	33
3.3.1 Joodse Raad	35
4 Duitse bezetting van Tsjecho-Slowakije	38
4.1 Tsjechjes in Duitse militaire dienst.....	39
4.1.1 Tsjechische politie tijdens de Tweede Wereldoorlog.....	41
4.2 Economische collaboratie.....	44
4.3 Politieke collaboratie.....	46
4.3.1 Nationaal fascistische gemeenschap (NOF)	47
4.3.5 Tsjechische nationaal-socialistische arbeiders- en landbouwpartij (NSČDRS)	49
4.4 Kleinere fascistische groeperingen in het Protectoraat.....	53
4.4.1 Nationaal Arische Culturele Eenheid (NÁKJ)	53
4.4.2 Volkenkundig Moravië (NM)	54
4.4.3 Tsjechische Arische Beweging (ČAH).....	54
4.4.4 Anti-Joodse liga (PL).....	55
5 Symbolen van Nederlandse en Tsjechische collaboratie.....	56
5.1 Max Blokzijl.....	56
5.2 Emanuel Moravec.....	58
Conclusie	62
Bijlage nr. 1: Alfabetische lijst met gebruikte afkortingen	64
Bijlage nr. 2	66
Bibliografie	73
Resumé in het Tsjechisch	77
Resumé in het Engels	78
Anotace	79

...

Zvoní zvoní zrady zvon zrady zvon
čí ruce ho rozhoupaly
Francie sladká hrdý Albion
a my jsme je milovali

Pole naše křičí Zrada
Lesy naše hučí Hanba
Řeky naše šumí Zrada
Hory naše bouří Hanba

...

František Halas

Inleiding

Bij het raadplegen van het woordenboek „Van Dale” wordt de term „collaboratie” beschreven als *”samenwerking met de vijand”*. In Nederland of in het Protectoraat Bohemen en Moravië kozen een kleine minderheid van de bevolking tijdens de oorlog, al dan niet moedwillig, de kant van de vijand. Vanaf het begin van de bezetting was het de nazi's duidelijk dat de nieuwe verkregen grondgebieden kunnen zij niet permanent houden en economisch overheersen alleen met de hulp van de terreur. Zij konden vele voorbeelden in het verleden zien. Uit het verleden volgde het dat geen bezettingsmacht niet lange tijd kon volhouden door het geweld en de bangmakerij. Alleen actieve samenwerking of onverschillige tolerantie van de bevolking was de garantie van het succes van de bezettingsmacht. Daarom de nazi's beslisten wedden op de collaborateur onder de bevolking.

Het hoofddoel van deze masterscriptie is om collaboratie in Nederland en het Protectoraat Bohemen en Moravië tijdens de Tweede Wereldoorlog te lichten. Ik zou graag de blik op de twee economische sterke landen brengen die in dezelfde periode door de Duitse troepen werden bezet. Het gedrag en de daden van de bevolking die geneigd tot de kant van de vijand waren zijn het belangrijke onderdeel van deze masterscriptie.

Het tijdsbestek dat ik als onderwerp van mijn scriptie koos is het begin van de Tweede Wereldoorlog tot het einde van de oorlog. De masterscriptie is geografisch aan Nederland en het Protectoraat Bohemen en Moravië begrensd. Deze scriptie bestaat uit twee delen: theoretisch en praktisch. Elke deel heeft zijn hoofdstukken.

Het theoretisch deel beschrijft de betekenis van de term collaboratie en de verschillende vormen van collaboratie. Aan het einde van dit deel houd ik me met de Tweede Wereldoorlog volgens de wereldmaatstaf bezig omdat het begrip collaboratie onverbrekelijk met de geschiedenis van de oorlog zelf is verbonden.

Het praktisch deel bestaat uit drie hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk van de praktisch deel richt zich op de Duitse bezetting van Nederland. De meest uitgebreide en complete werk over de Tweede Wereldoorlog is *Het*

Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog die door Loe de Jong werd geschreven. De Nederlandse historiografie biedt interessante boeken over de bezetting aan. Bijvoorbeeld publicatie *Grijs verleden, Nederland en de Tweede Wereldoorlog* die door Chris van der Heijden werd geschreven. Maar de Tsjechische lezer krijgt dit boek op de toonbank van de bibliotheek niet. Vanuit mijn oogpunt is heel belangrijke en interessante de populaire documentaireserie *De Oorlog*, die veel informatie over de Tweede Wereldoorlog brengt. In het *Nationaal Archief* en het *Instituut voor oorlogs-, holocaust- en genocidestudies* (NIOD) kunnen wij ook veel informatie over de Tweede Wereldoorlog en collaboratie krijgen. Verder beschrijf ik de vormen van collaboratie en de vertegenwoordigers van deze vormen in Nederland. In dit hoofdstuk leg ik de klemtoon op politieke situatie in het land en het ontstaan van de fascistische partijen, organisaties en bewegingen. Vervolgens beschrijf ik de militaire en economische collaboratie.

Het tweede hoofdstuk is gewijd aan de gebeurtenissen na de ondertekeningen van het Verdrag van München. In dit hoofdstuk leg ik de klemtoon op het Protectoraat Bohemen en Moravië en ook op politieke situatie in het land. Evenals in Nederland kwamen de fascistische en de antisemitische partijen en organisaties als paddestoelen uit de grond op. Het onderdeel van dit hoofdstuk is ook de beschrijving van de militaire en economische collaboratie. Het belangrijke rol spelen in dit hoofdstuk de confidenten. In de Tsjechische historiografie treffen wij met de nuttige boeken van Tomáš Pasák, Pavel Maršálek of Detlef Brandes aan.

In het derde hoofdstuk wordt aandacht geschonken aan twee symbolen van Nederlandse en Tsjechische collaboratie. Het gaat om twee mannen die naar de hoogste posten in bezet Europa streefden.

In mijn masterscriptie wordt de Nederlandse transliteratie van de Tsjechische namen van de politieke partijen, organisaties of bewegingen gebruikt. In ronde haakjes zijn de Tsjechische afkortingen van deze partijen, organisaties of bewegingen.

1 Collaboratie

1.1 Wat is collaboratie

Met het begrip collaboratie wordt de samenwerking van een persoon of van een groep met de bezetter omschreven. Heel breed wordt collaboratie gedefinieerd als de samenwerking met een vijandelijke bezetter maar de samenwerking moet de bezetter helpen bij het behalen van zijn doelstellingen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd collaboratie opgevat als de loyaliteitsverklaring aan de bezetter of het verraad van de staat en zijn inwoners tijdens de bezetting.¹ De eerste fase van de bezettingsgeschiedenis domineerde in elk land als een fase van accommodatie die tot collaboratie uitgroeide.²

Het Franse woord “collaboration” kan zowel collaboratie als medewerking betekenen. Frankrijk werd ook met behulp van de krijgsmacht bezet, maar de onbezette gebieden kwamen onder de Vichy-regering. Deze gebieden gedroegen zich als een satellietstaat en in het bezettingspolitieke jargon bestond een specifieke term: “*het bestuur door de bondgenoot*”.³ Over binnenlands-politieke collaboratie besloot de Franse regering in Vichy. In sommige landen die aan Duitsland grensden waren er de Duitsgezinde mensen en sommige van deze mensen beschouwden de nazi's als een bevrijder. Dit gebeurde in Oostenrijk en het Sudetenland.

In elk land dat de nazi's bezetten, bestonden er verzetsgroepen maar ook waren er in de bezette landen onderdanen die uit ideologische en politieke gronden met de bezetter sympathiseerden. Deze mensen dienden de nazi's meestal van ganser harte. De bevolking van de bezette landen moest tijdens de oorlog formeel de verordening van de bezetter gehoorzamen, maar de gehoorzaamheid tegenover de bezetter was enkel noodzakelijk, als het niet in tegenspraak was met de loyaliteit ten opzichte van het moederland.

¹ De Wegwijzer Archieven WO2 [online]. [gedownload 2012-12-18]. Zie link: <<http://www.archievenwo2.nl/thema-overzicht/nederland/collaboratie>>

² PERZI, Niklas. *Protektorátní policie a četnictvo. Stav zkoumání, ožehavé a otevřené otázky, hranice bádání*. p. 16

³ CATE, J.Th. M. Houwink ten. *De grenzen van de collaboratie*. Leiden: Stichting Leidschrift. 1984. p. 8

Daarom is het ook noodzakelijk te zeggen, dat wie tijdens de bezetting op het kantoor of in een fabriek in het voordeel van Duitsland werkte, geen collaborateur was.⁴ Men werd collaborateur in het geval, als hij werkte voor de bezetter boven zijn plicht samen, hij was maar al te ijverig. Bij het gerechtelijk onderzoek was het niet mogelijk vast te stellen, of mensen vrijwillig met de bezetter samenwerkten of niet. Heel dikwijls ontbrak bewijsmateriaal.

Na de oorlog stonden de burgers terecht die politiek of economisch met de nazi's samenwerkten met inbegrip van verklikkers. President Tiso zag in de Slowaakse autonomie ook de gelegenheid voor zichzelf. Hij wilde in zijn leven alles hebben. Hij wilde president van de Slowaakse Republiek worden, de steun van Adolf Hitler en de absolute macht hebben maar niet de absolute verantwoordelijkheid. Volledige collaboratie werd als regelrecht landverraad⁵ beschouwd. Wij kunnen de fascist en collaborateurs niet op één hoop gooien, ofschoon het fascisme altijd min of meer dichtbij collaboratie was en met het volksidee manipuleerde onder de protectie van het "Reich". "Niet elke fascist hoefde tegelijk een collaborateur te zijn en niet elke collaborateur hoefde een fascist te zijn."⁶

De bezetting werd de beproeving van nationale ethiek van de landen die door de nazi's bezet werden. Deze beproeving bracht veel voorbeelden van moed en courage. Ze bracht echter ook voorbeelden van antisemitisme, zwakkelingen, wantrouwen, angst, verraad en verklikkers met zich mee. De vraag, of deze mensen goed en fout waren, is niet zozeer van belang, maar de overwegingen waarom de mensen op een bepaalde manier handelden, waarom zij collaboreerden is belangrijker.

Een permanente arrestatie, psychose van angst of exemplaire terechtstellingen demoraliseerden de hele staat en bewogen de mensen tot

⁴ PASÁK, Tomáš. *Český fašismus a kolaborace 1939-1945: nejobsáhlejší studie*. Praha: Práh, 1999. p.385

⁵ De grens tussen het landverraad en de collaboratie is heel dun. De landverrader is de persoon of organisatie in een bepaalde situatie de loyaliteit aan zijn land verruilt voor loyaliteit aan de bezetter. In het geval van de collaboratie is het noodzakelijk in beraad nemen, of war de collaboratie vrijwillig of niet. Men die vrijwillig collaboreerde, verraadde zijn eigen land. *TWEEDEWERELDOORLOG.NL* [online]. [gedownload 2012-12-18]. Zie link: <<http://www.tweedewereldoorlog.nl/themas/collaboratie/verraad>>

⁶ PASÁK 1999:385

collaboratie.⁷ De mensen collaboreerden omdat zij wilden overleven of omdat zijn de natie wilden redden. Sommige politici werkten samen met Duitsland uit louter tactische redenen, want hun samenwerking dekte de verzetsactiviteiten.

Verdere mogelijke redenen van collaboratie waren eenvoudige persoonlijke egoïstische doelen. Men werd collaborateur op een moment waarop men een vrijwillige keuze had en men zich bij de kant die voordelig was, aansloot. Daarom verdient men het een collaborateur te worden genoemd en eventueel te worden veroordeeld als landverrader. De visie van de mensen heeft de problematiek van collaboratie niet veranderd.

In de publieke opinie domineren de termen „goed“ en „fout“ nog steeds.⁸ *„De norm die ten grondslag ligt aan de terminologie van collaboratie en verzet, van goed en fout in oorlogstijd, is niet een universele ethische norm van goed en kwaad.”*⁹ De omstandigheden weglaten tijdens de Tweede Wereldoorlog waren echt moeilijk en de mensen wijzen alle redenen af die de mensen tot collaboratie bezighouden. Zij deden het echter enkel om hun familie te redden.

1.2 Vormen van collaboratie

De samenwerking met de nazi's kon op verschillende manieren gebeuren en daarom is de verscheidenheid in collaboratie bijzonder groot. Bijvoorbeeld er bestaan de militaire, economische, administratieve of politieke collaboratie. De verschillende vormen van collaboratie zullen wij in dit hoofdstuk bespreken. De mensen traden vrijwillig in dienst van de vijand of zij werden op grond van de dreigingen en pressie gedwongen.

1.2.1 Militaire collaboratie

Zonder twijfel de meest verregaande vorm van samenwerking met de nazi's was militaire collaboratie. De daders droegen het uniform en in sommige gevallen ook wapens. Deze mensen namen de nazistische ideologie aan en zij

⁷ PASÁK 1999:386-387

⁸ PASÁK 1999:386-387

⁹ CATE 1984:5

werden vaak leden van een nazistische beweging of partij. Tot militaire collaboratie behoort ook de intrede in Duitse politiediensten. De militaire collaborateurs werden in eigen land een onderdeel van de bezettingsmacht als bewakings- en politie-eenheden. „*En in het geval van de politionele diensten was er de nauwe vervlechting met de meest gehate kant van de bezetting: de jacht op ondergedoken werkonwilligen en de terreur tegen echte of vermeende verzetslieden.*”¹⁰ De meest extreme vorm van militaire collaboratie was het lidmaatschap in de paramilitaire organisatie Waffen-SS, de mensen legden de SS-eed af en vochten op alle fronten. Militaire collaboratie was een zaak van de mannen. De vrouwen collaboreerden alleen als verpleegsters die bij het Duitse Rode Kruis werkten.¹¹

1.2.2 Politieke collaboratie

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd het democratisch systeem vervangen door het nationaal-socialistisch systeem. Het artikel 118swb van de wet van 22 maart 1940 definieerde politieke collaboratie als “*het dienen van de politiek of de plannen van de vijand, het deelnemen aan de vervorming door de vijand van de wettelijke instellingen, het aan het wankelen brengen van de trouw van de burgers jegens de koning en de staat en het voeren van propaganda gericht tegen de weerstand.*”¹² In de praktijk ging het om: gouverneurs, burgemeesters, schepenen, topjournalisten maar ook gewone leden van de pro-Duitse bewegingen. Toen het oude politieke establishment verdween, zagen velen de kans om hun eigen politieke programma na te streven. Dat ze met de nazi's moesten samenwerken, leek uit het oogpunt van de politiek het minste kwaad. Met de privileges die de politici of journalisten kregen, waren de propaganda en de verspreiding van de nationaal-socialistische ideologie verbonden. De burgemeesters en hun instellingen speelden een grote rol bij de deportatie van joden.

¹⁰ HUYSE a Steven DHONDT. Onverwerkt verleden. *De Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren* [online]. [gedownload 2012-12-20]. Zie link:

<http://www.dbnl.org/tekst/huys013onve01_01/huys013onve01_01_0016.php>

¹¹ Ibidem

¹² Ibidem

1.2.3 De verklikkers

Andere vorm van collaboratie was verklikking. Bij de verklikkers is het verschil tussen persoonlijke en institutionele verklikking. In eerste geval gaat het om het verklikken van de personen door de individuen en winstbejag en wraak waren de voornaamste drijfveren. In vergelijking met politieke collaboratie was verklikking iets anders. In de meeste gevallen had verklikking niets te maken met ambitie of overtuiging.¹³ In het geval van institutionele verklikking ging het om het opmaken van de lijsten van de belangrijkste verzetleden, joden of de mensen die openlijk kritiek op de nationaal-socialistische ideologie hadden.

Meer dan 40% van de veroordeelde verklikkers waren vrouwen.¹⁴ Welke reden dreven de vrouwen tot verklikken? Een slechte relatie en overspel waren de reden voor verraad.¹⁵ In andere gevallen waren jaloezie of liefde tot de Duitse bezetter de reden voor verraad. Het is nodig zeggen, dat verklikkers wisten wat zij hun slachtoffers aandeden.

1.2.4 Economische collaboratie

Tijdens de Tweede Wereldoorlog ging de bedrijfswereld wel degelijk met de nazi's samenwerken. De voornaamste reden van de bedrijven was het vermijden van de economische plundering door de nazistische bezetter. De economische samenwerking zorgde ervoor dat weinig mogelijk arbeidskrachten naar Duitsland gedeporteerd zouden worden. Evenwel gingen de mensen vrijwillig in Duitsland werken. De drijfveer voor het vertrek was gebrek aan geld. Een kleinere groep van de mensen ging uit ideologische overtuiging in Duitsland werken. De voornaamste kenmerken van economische collaboratie waren als de productie de normen van het bedrijf overschreed en de mensen meer dan hun plicht was voor de bezetter werkten.

¹³ HUYSE a Steven DHONDT. Onverwerkt verleden. *De Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren* [online]. [gedownload 2012-12-20]. Zie link:

<http://www.dbnl.org/tekst/huys013onve01_01/huys013onve01_01_0016.php>

¹⁴ Verklikken: het machtsmiddel van de machtelozen TWEEDE WERELDOORLOG. In: *Opzij* <http://www.opzij.nl/WAD-Mediabank-pagina/Verklikken-het-machtsmiddel-van-de-machtelozen-TWEEDE-WERELDOORLOG.htm>

¹⁵ Ibidem.

1.2.5 Collaboratie in het meervoud¹⁶

Deze vorm van collaboratie is een combinatie van de hierboven besproken vormen van collaboratie. Bijvoorbeeld: combinatie van militaire en politieke collaboratie. Het overwegend militaire aspect van deze combinatie heeft het verband met een ideologische inhoud van de Duitse natie. „*Velen hebben eerst enige tijd gemiliteerd in een pro-Duitse beweging om nadien de stap te zetten naar een militaire of naar een paramilitaire formatie.*”¹⁷ Het bestond ook collaboratie die alle vormen van collaboratie combineerde. Volgens sociologen Huysse en Dhondt gaat het om „*de donkere kern van collaboratie*”¹⁸

¹⁶ HUYSE a Steven DHONDT. Onverwerkt verleden. *De Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren* [online]. [gedownload 2012-12-20]. Zie link:

<http://www.dbnl.org/tekst/huys013onve01_01/huys013onve01_01_0016.php>

¹⁷ Ibidem

¹⁸ Ibidem

2 De Tweede Wereldoorlog

Het begrip collaboratie is onverbrekkelijk verbonden met de geschiedenis van de oorlog zelf. Na het beëindigen van de Eerste Wereldoorlog bleven een aantal problemen lange tijd onopgelost. Het is belangrijk te zeggen, dat er altijd twee kampen blijven bestaan, met aan de ene kant de tevreden overwinnaars en aan de andere kant de verliezers en de revisionisten¹⁹. In 1933 won Adolf Hitler de verkiezingen en hij was tot kanselier benoemd.

De economische crisis heeft de landen op zichzelf teruggeworpen- in het economisch nationalisme dat de oorlogseconomie in de hand werkte.²⁰ De West-Europese politici werden door de crisis geslagen. Na de Eerste Wereldoorlog was het collectieve veiligheidssysteem gebouwd en juist de fascistische staten hadden dit in de jaren dertig door hun agressieve buitenlandse politiek vernietigd.²¹

Vele historici wezen op de verantwoordelijkheid van vooral Hitler in verband met het ontketenen van de Tweede Wereldoorlog. Al in 1934 poogde Hitler de oude droom van Anschluss van Oostenrijk te realiseren.²² Deze droom was een onscheidbaar van het grote plan van de Hitler om niet alleen “het dictaat van Versailles” te annuleren.²³ Bovendien wilde Hitler de Duitse minderheden binnen de grenzen van het Grote Duitse Rijk laten terugkeren. Volgende punt was om de noodzakelijke leefruimte (in het Duits: “Lebensraum”) voornamelijk in het oosten van Europa te veroveren.²⁴

¹⁹ *Online Etymology Dictionary* [online]. [gedownload 2012-12-20]. Zie link:

<<http://www.etymonline.com/index.php?search=revisionism&searchmode=none>

²⁰ Duitsland tijdens het interbellum (1918-1939). *Histotheek* [online]. [gedownload 2012-12-20].

Zie link:

<http://www.histotheek.nl/index.php?option=com_content&task=view&id=496&Itemid=74>

²¹ BERKELAAR, Wim. Sluw strateeg Stalin. *Historisch Nieuwsblad* [online]. [gedownload 2012-12-20]. Zie link: <<http://www.historischnieuwsblad.nl/nl/artikel/26015/sluw-strateeg-stalin.html>>

²² *The BBC* [online]. [gedownload 2012-12-20]. Zie link:

<<http://www.bbc.co.uk/bitesize/higher/history/roadwar/anschluss/revision/1/>>

²³ *Centrum voor Holocaust en Genocide Educatie vzw* [online]. [gedownload 2012-12-15]. Zie link: <<http://www.holocaust.be/opkomst-van-het-nationaal-socialisme/de-erfenis-vd-eerste-wereldoorlog.html>>

²⁴ *Centrum voor Holocaust en Genocide Educatie vzw* [online]. [gedownload 2012-12-15]. Zie link: <<http://www.holocaust.be/opkomst-van-het-nationaal-socialisme/lebensraum.html>>

In 1934 poogden een aantal Oostenrijkse nationaal-socialisten een putch.²⁵ Maar de putch van de nazi's tegen het regime²⁶ in Oostenrijk was mislukt, ook door het krachtdadige optreden van Mussolini aan de Brennerpas.²⁷ In maart 1938 zou Hitler het nogmaals proberen, ditmaal verzekerd van de steun van Italië. Want Italië sloot met Duitsland een bondgenootschap, de zogenaamde as Rome-Berlijn.²⁸ In 1938 werd de Duitse invasie een succes en Oostenrijk werd als Ostmark bij het Derde Rijk ingedeeld. In Europa werd nauwelijks gereageerd.

In 1936 bezette Hitler de gedemilitariseerde Rijnland door troepenmacht en zo de veiligheidsverdragen van na Eerste Wereldoorlog werd geschonden.²⁹ Hitler liet zijn agressief beleid door het Duitse volk verkiezen en met succes. De Volkenbond bleek meer dan ooit machteloos. Volgende zaak die Hitler in de kaart heeft gespeeld, was de appeasement politiek van een aantal Europese leiders met inbegrip van Neville Chamberlain.

Na de toe-eigening van Oostenrijk in 1938 werd Tsjechoslowakije het doelwit van Hitlers ambities. De aanleiding vormde de Sudetenkwestie. Tsjechoslowakije was één van de meest standvastige staten van Oost-Europa met het democratisch-parlementair systeem. Tsjechoslowakije was de zwakte in het internationale karakter en de Sudeten-Duitsers eisten de autonomie. Sudeten-Duitsers kregen de steun van Hitler. Het Westen was verdeeld en onzeker over de intenties van Hitler. Niemand wist wanneer Hitler de annexatie van Sudetenland bij Duitsland wilde uitvoeren.

²⁵ BOERE, Martin. Hitler persoonlijk achter putch Wenen. *IS Geschiedenis: Dagelijkse historische achtergronden bij het nieuws*. [online]. [gedownload 2012-12-15]. Zie link: <http://www.isgeschiedenis.nl/nieuws/hitler_persoonlijk_achter_putsch_wenen/>

²⁶ Onder Engelbert Dollfuß werd in 1933 in Oostenrijk een dictatuur gevestigd. Hij verbood vanwege de naziterreur de NSDAP en ging de politiek verbond met Benito Mussolini aan. Dan werd de partij Vaterländische Front door Dollfuss opgericht. Dollfuss maakte met zijn sterk nationalistische denkbeelden één zeer gevaarlijke vijand: Adolf Hitler. Op 25 juli 1934 pleegden de nazi's de staatsgreep en Dollfuss werd neergeschoten.

²⁷ *WorldExplorer* [online]. [gedownload 2012-12-15]. Zie link: <http://www.worldexplorer.be/falen_volkenbond.htm>

²⁸ De as Rome-Berlijn en 'Anschluss' van Oostenrijk: Derde Rijk tot 1939. *Duitslandweb* [online]. [gedownload 2012-12-15]. Zie link: <<http://www.duitslandweb.nl/naslagwerk/Geschiedenis/Derde+Rijk+tot+1939/Anschluss+Oostenrijk.html>>

²⁹ Ibidem.

In 1938 werd de conferentie in München met Duitsland, Italië, Engeland, Frankrijk belegd om een oorlog te voorkomen.³⁰ De conferentie was zonder het betrokken Tsjechoslowakije en zonder de Sovjet-Unie. Omwille van het behoud van de vrede mocht Duitsland het Sudetenland bezetten. In West-Europa werd gejuicht omdat de vrede gered was. Maar het was de vrede op de rug van het verloren Tsjechoslowakije. „*Het Verdrag van München zou de geschiedenis ingaan als een dieptepunt in de internationale diplomatie. Engeland en Frankrijk hadden het democratische Tsjechoslovakije in de steek gelaten, Hitler de vrije hand gegeven in Midden-Europa en de Sovjet-Unie verder van zich vervreemd, met alle gevolgen van dien.*”³¹

In maart 1939 viel Hitler in Tsjecho-Slowakije binnen. Één maand later viel Italië Albanië binnen. Kort daarna werd Polen door Duitsland bezet. Sommige historici wijzen op het feit, dat Polen zich op de garanties van Engeland en Frankrijk verliet. De oorlog leek onvermijdelijk en dan ging het snel. In mei 1939 sloten Italië en Duitsland het wederzijds militair akkoord. Dit akkoord versterkte het antikominternpact³² tussen Italië, Duitsland en Japan.

In augustus 1939 sloten de Sovjet-Unie en Duitsland een wederzijds niet-aanvalsverdrag: het Molotov-Ribbentroppact of “Duivelspact”.³³ Één maand later verklaarden het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk de oorlog tegen Duitsland. Daarna bezette Hitler Denemarken en Noorwegen. In het voorjaar van 1940 was een Duits plan van de aanval tegen Frankrijk, Nederland en België klaar. Voor Hitler was dat alleen het voorspel van de beslissende slag in het Westen. De oorlog begon niet als een “Drang nach Osten” maar als een “Drang nach Westen”.³⁴ Hitler vertrapte de neutraliteit van België en Nederland. De verliezende landen werden door nazi's bezet en Hitler werd een meester

³⁰ Conferentie van München: Derde Rijk. *Duitslandweb* [online]. [gedownload 2012-12-15]. Zie link:

<<http://www.duitslandweb.nl/naslagwerk/Geschiedenis/Derde+Rijk+tot+1939/Conferentie+van+M%FCnchen.html>>

³¹ Ibidem.

³² Antikominternpact werd in 1936 gesloten en was tegen het communisme gericht.

³³ Inval in Polen. *Duitslandweb* [online]. [gedownload 2012-12-15]. Zie link:

<http://www.duitslandweb.nl/naslagwerk/Geschiedenis/WO+II_x003a_+1939-1945/Inval+in+Polen%2C+1939.html>

³⁴ KŘEN, Jan. *Dvě století střední Evropy*. Praha: Argo, 2005. p.466

van het continent. Op 10 mei 1940 werden Nederland en België door Duitsland aangevallen. De Hitlers troepen doorbraken de verdediging van het Westen en de loop van de wereld werd veranderd.

3 Duitse bezetting van Nederland

Net als verschillende andere West-Europese regeringen in 1940 hield ook de Nederlandse regering ondanks de staat van de neutraliteit angstvallig rekening met de Duitse inval. De Duitse inval vond plaats op 10 mei 1940. Nederland werd met de bezetting geconfronteerd en kreeg het civiel bestuur onder leiding van dr. Arthur Seyss-Inquart en Hanns Albin Rauter³⁵. Deze twee mannen behoorden tot de top van het bezettingsbestuur en zij waren fanatieke nazi's. Hun namen zijn verbonden met terreur en uitbuiting.

Hitler had voor Seyss-Inquart een moeilijke taak, hij moest de Nederlanders als broedervolk voor het nationaal-socialisme innemen. De nationaal-socialistische ommekeer in Nederland zou door de Nederlandse volken (arbeiders, boeren, jeugd, vrouwenorganisaties) moeten realiseren en de Joodse bevolking zou uit de samenleving moeten verwijderen. Voor de nazificatie van de Nederlandse bevolking gebruikte de bezetter de Nederlandse nazipartij *Nationaal-Socialistische Beweging* (NSB). De NSB, was "de vriend van de vijand" en daarom werd zij dan ook algemeen als een landverraderlijke partij gezien. De oprichter en leider van de NSB was Anton Mussert.

Economie en arbeidkracht van Nederland werden gebruikt voor de behoeften van het Derde Rijk en zijn militaire bedoelingen. De Duitse en de Nederlandse economie werd verbonden. Deze bedoeling veroorzaakte, dat Nederland werd economisch uitgeput. Steeds meer Nederlanders werden gedwongen in Duitsland te werken. Een andere radicale nazi was Meinoud Marinus Rost van Tonningen, de grote rivaal van Mussert. Hij werd secretaris-generaal van Financiën en president van de Nederlandse Bank.³⁶ Ook de secretaris-generaal van het departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart, Hans Max Hirschfeld volgde de pragmatische politiek.³⁷

³⁵ Hanns Albin Rauter was verantwoordelijk voor de deportaties van Nederlandse joden naar concentratie- en vernietigingskampen. Rauter werd door Loe de Jong omschreven als "de gier uit de Alpen". <<http://www.niod.nl/nl/projecten/biografie-hanns-albin-rauter>>

³⁶ FRAENKEL-VERKADE, E. Rost van Tonningen, Meinoud Marinus. *Historici.nl* [online]. [gedownload 2013-1-20]. Zie link:

<<http://www.historici.nl/Onderzoek/Projecten/BWN/lemmata/bwn1/rost>>

³⁷ TRIENEKENS, G.M.T. Hirschfeld, Hans Max. *Historici.nl* [online]. [gedownload 2013-1-20]. Zie link: <<http://www.historici.nl/Onderzoek/Projecten/BWN/lemmata/bwn1/hirschfeld>>

Het antisemitisme speelde in de nazi-ideologie het grote rol. De Duitsers gebruikten voor hun Jodenvervolging de sluwe mensen uit de Joodse gemeenschap. De voorzitters van de Joodse Raad waren Abraham Asscher en David Cohen en zij werden het hulpmiddel van de nazi's in de deportatie van tienduizenden Joodse Nederlanders. Nederland diende ook cultureel in de nazi-ideologie en het verdwijnen van de Joodse Nederlanders was de eerste stap. De Kultuurkamer was opgericht voor deze culturele nazificering.³⁸ Collaboratie, samenwerking met de vijand vinden wij in de vele vormen maar vrijwillige militaire dienst werd als het zware vergrijp gezien. Tienduizend Nederlanders dienden in verschillende Duitse militaire legioenen, met name in de Waffe-SS.

3.1 Nederlanders in Duitse militaire dienst

3.1.1 Demobilisatie van Nederlandse strijdkrachten

Collaboratie, samenwerking met de vijand, bestaat in velerlei vorm, maar de vijand vrijwillig als militair dienen, wordt als een zwaar vergrijp gezien. Toch dienden meer dan 25.000 Nederlanders in verschillende Duitse militaire eenheden, vooral in de Waffen-SS.³⁹ Ten tijde van de capitulatie van Nederland begon de Duitse autoriteiten met de demobilisatie van de Nederlandse strijdkrachten. In Nederland waren nog steeds veel militairen aanwezig. Het gedeelte van de militairen was in krijgsgevangenschap geplaatst. Met de demobilisatie van de Nederlandse strijdkrachten werd de Duitse kolonel I. G. Schwabedissen belast.⁴⁰

Kort daarna werden verdere informatie over de demobilisatie bekend gemaakt. In de "*weitere Massnahmen für die Demobilmachung der ehemaligen niederländischen Wehrmacht*" staat, dat de dienstplichtigen zonder meer

³⁸ LIWIN, Lisette. Het clandestiene boek. *De Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren* [online]. [gedownload 2013-1-20]. Zie link:

<http://www.dbnl.org/tekst/lewi001clan01_01/lewi001clan01_01_0005.php>

³⁹ *TWEEDEWERELDOORLOG.NL* [online]. [gedownload 2013-01-22]. Zie link:

<<http://www.tweedewereldoorlog.nl/themas/collaboratie/nederlandse-ss-ers>>

⁴⁰ Demobilisatie en Verklaring op erewoord. *Krijgsgevangen.nl : Nederlandse officieren in krijgsgevangenschap 1940-1945* [online]. [gedownload 2013-1-22]. Zie link:

<<http://www.krijgsgevangen.nl/joomla/index.php/verklaring-op-erewoord>>

worden ontslagen.⁴¹ De beroepsmilitairen werden vrijgelaten na het tekenen van de erewoordverklaring⁴². Zij verbonden dat zij niets tegen het Duitse Rijk zullen ondernemen. Na hun ontslag hebben zij ook het meldingsplicht. Zij konden bij politie blijven of in opbouwdienst werken. Als iemand deze erewoordverklaring niet onderschreef, werd hij als krijgsgevangene naar Duitsland afgevoerd. Binnen twee maanden was de demobilisatie van Nederland voltooid.⁴³ Twee jaar later werden de voormalige beroepsofficieren gevangen genomen, omdat zij verdacht waren dat zij in het verzet actief waren.⁴⁴ Voor de bezetters was het potentieel van de werkkrachten belangrijker.

3.1.2 Nederlandse SS'ers

Al tijdens de oorlog werden in Duitsland Waffen-SS'ers⁴⁵ als de meest radicale troepen gezien, die brutaal en meedogenloos optraden. Na de oorlog werden de veteranen van de Waffen-SS niet erkend als veteranen, kregen zij geen pensioen en geen rechten. Daarmee werd de Waffen-SS na de oorlog duidelijk als fout neergezet. Hanns Albin Rauter werd door Hitler benoemd als Höhere SS- und Polizeiführer Nordwest en Generalkommissar für das Sicherheitswesen en juist Nederlandse politieapparaat viel onder deze al snel gevreesde Oostenrijker.⁴⁶

⁴¹ Demobilisatie en Verklaring op erewoord. *Krijgsgevangenen.nl : Nederlandse officieren in krijgsgevangenschap 1940-1945* [online]. [gedownload 2013-1-22]. Zie link: <<http://www.krijgsgevangenen.nl/joomla/index.php/verklaring-op-erewoord>>

⁴² Zie plaatje in de bijlage nr. 2.

⁴³ JONG, Loe de. *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog*, deel 4 (1) p.262

⁴⁴ Geallieerde Krijgsgevangenen. *De Wegwijzer Archieven WO2* [online]. [gedownload 2013-01-22]. Zie link: <<http://www.archievenwo2.nl/thema-overzicht/nederland/krijgsgevangenen/geallieerde-krijgsgevangenen>>

⁴⁵ De SS onder leiding van Heinrich Himmler werd als onderdeel van de in 1920 opgerichte *Sturmabteilung* (SA) ontstond, die verantwoordelijk was voor de bescherming van Nazi-kopstukken, met Adolf Hitler vanzelfsprekend als de belangrijkste. Leden zwoeren dan ook persoonlijke loyaliteit hem. RIPLEY, Tim. *Dějiny Waffen-SS: 1925-1945*. Vyd. 1. Praha: Naše vojsko, 2011.

⁴⁶ Hans Albin Rauter. *Nederlanders in de Waffen-SS* [online]. [gedownload 2013-1-26]. Zie link: <<http://www.waffen-ss.nl/rauter.php>>

Met medewerking van de Nederlandse collaborerende partijen, in het bijzonder de NSB, vonden duizenden Nederlandse mensen hun weg naar de Waffen-SS eenheden aan het Oostfront. Tijdens de Tweede Wereldoorlog hebben 25.000 Nederlanders in de Waffen-SS gediend.⁴⁷ Kort na de oprichting van de SS-Standarte⁴⁸ "Westland" begon de rekrutering van de Nederlandse mannen. De Duitse propaganda heette "*de strijd tegen het communisme*" en de Nederlandse SS'ers waren vaak fanatieke aanhangers van het nationaal-socialisme en zagen de dienst als hun plicht. Zij moesten het goede voorbeeld geven en daarom gingen zij in de strijd. Nederland leverde relatief en absoluut het grootste aantal vrijwilligers in Europa.

Tot de Duitse dienst konden vrijwilligers van 17 tot 40 jaar zich aanmelden. De vrijwilligers van de Waffen-SS genoten van meer voordelen, bijvoorbeeld sigaretten, prestige, eten en drank. In "*Volk en Nederland*", het lijfblad van de NSB, stond de kop: "*Wij zochten Germaanse jongens. Jongens met blauwe ogen en blond haar.*" Dat was de oproep voor veel Nederlandse jongens. Zij wilden de soldaat worden.

In München, waar het korps Westland zich bevond, werden de manschappen aan een militaire training onderworpen. Meer dan duizend Nederlandse vrijwilligers traden toe tot dit regiment en de mannen waren voor de politiediensten in eigen land bestemd. De leden van de Waffen-SS waren niet alleen gewoon soldaat, maar bevonden zich onder de leden van het onderdrukingsapparaat en bewaakten de concentratiekampen of andere strategische militaire objecten.

"Toen wij rekrut waren, moest je soms rond zo'n kamp lopen. Het was een kamp in elk geval. Wat daarin zat, dat week ik ook niet. Wachtbataljon heette dat, geloof ik. Dat was een groot kamp, binnen in dat kamp kwamen wij nooit. We moesten er wel eens omheen lopen, 's Nachts. Tijdens die opleiding

⁴⁷ Nederlandse SS'ers. *Getuigenverhalen.nl* [online]. [gedownload 2013-1-26]. Zie link:

<<http://getuigenverhalen.nl/projecten/nederlandse-ssers>>

⁴⁸ SS-Standarte bestond uit 500 tot 1000 soldaten. Ibidem.

*ben je rekrut. Wat erin zaten, dat weet ik ook niet. Misschien joden of zo. Ik weet ook niet.*⁴⁹

Enigszins werden de vrijwilligers besmet met de SS-ideologie. De Nederlandse vrijwilligers met de SS-gedachte vormden de kleine minderheid en zij gebruikten de slagzinnen over het gevaarlijke bolsjewisme en de ras-gedachte. De vrijwilligers van de Waffen-SS droegen ook het uniform die veel op het zwarte uniform van de Allgemeine SS leek. Op de linkerarm was het schild in de kleuren oranje-wit-blauw en op de kraag was de wolfangel, die het symbool van de NSB was.⁵⁰ Onder het uniform droegen de leden het zwart overhemd met dezelfde kleur. Volgens de voormalige vrijwilliger van de Waffen-SS was het uniform iets waaraan konden zij trots zijn.

*„Je loop op de straat en de Duitse soldaat die groet je of die zegt Heil, dan ben je trots. Je bent echt trots omdat je zwarte uniform met nestel draagt en omdat je pet glimt en dat je dat bandje om hebt dan salueren en dan groei je.”*⁵¹

Het aantal Nederlandse SS'ers behaalden ook het ridderkruis. Veel vrijwilligers van de Waffen-SS groeiden op in een fascistisch gezin en werden door de leden van hun gezin onder druk gezet om te dienen als vrijwilligers. Bijvoorbeeld hun ouders waren de leden van de NSB en zijzelf waren de leden van de jeugdafdeling van de NSB. Zij kozen automatisch voor de Duitse kant in de oorlog. De redenen van de vrijwilligers om dienst te nemen verschilden. Naast ideologisch gemotiveerde Nederlanders bestond de groep ook uit avonturiers, zij wilden iets beleven. Het lidmaatschap in Waffen-SS betekende voor andere de fantastische kameraadschap. Een volgende reden was de werkloosheid en zij wilden geld of de macht in handen hebben.

⁴⁹ *Zuidenwind Filmproducties : Zwarte Soldaten* [online]. [gedownload 2013-02-23]. Zie link: http://films.zuidenwind.nl/websites/zwartesoldaten/historie/historie_8.html

⁵⁰ Ibidem.

⁵¹ *De NCRV* [online]. [gedownload 2013-02-24]. Zie link: <http://dokument.ncrv.nl/ncrvgemist/23-4-2012/ncrv-dokument-zwarte-soldaten-0>

3.1.3 De andere eenheden

De andere eenheid van de Waffen-SS waarin Nederlanders dienden was "Landstorm Nederland". Deze formatie werd opgericht in 1943 als de zuiver militaire eenheid en bestond uit leden van de NSB.⁵² De Nederlanders vochten allen aan het westfront en hadden dezelfde rechtspositie als Waffen-SS'ers. De vrijwilligers formeerden het korps met 3.400 mannen en dienden als de militaire hulppolitie.⁵³ Belangrijkste taak was de jacht van de verzetmensen. Andere taken die de mannen hadden, waren de controle van de voedselvoorziening en de bewaking van militaire objecten.

Het Nationalsozialistische Kraftfahrkorps (NSKK) was de propagandistische organisatie waar Nederlanders in actief waren. De geschiedenis van deze eenheid begon in 1931.⁵⁴ Het NSKK was de onderorganisatie der Nationalsozialistische deutsche Arbeiter Partei (NSDAP) die uitgroeide tot de civiele transportorganisatie van de nazi's. Deze eenheid wierf gaarne chauffeurs onder de Nederlandse bevolking. De vrijwilligers, die zich aanmeldden, hadden het vooruitzicht op minstens even goed salaris als bij de Waffen-SS.

De dienst bij het NSKK beduidend voor de vrijwilligers minder risico's. Voordat de vrijwilligers zich bij het NSKK aansloten, zaten velen al bij de NSB, omdat het NSKK samenwerkte met de NSB beter dan de SS.⁵⁵ De NSB zelf gebruikte de Nederlandse NSKK'ers in het Oosten als propagandamiddel. De redenen om zich bij het NSKK of de Waffen-SS aan te melden verschilden uiteraard van persoon tot persoon. Ieder had zijn eigen persoonlijke motieven. Tijdens de oorlog hadden ongeveer 25.000 Nederlanders zich aangemeld bij de

⁵² Toen later de "Nederlandsche Landwacht" werd opgericht, veranderde de naam in "Landstorm Nederland". *DE REE archiefsystemen* [online]. [gedownload 2013-02-24]. Zie link: <<http://www.archieven.nl/nl/zoeken?mivast=0&mizig=210&miadt=298&miaet=1&micode=077&minr=1176980&miview=inv2>>

⁵³ Ibidem

⁵⁴ Nationalsozialistisches Kraftfahrkorps. *Historisches Lexikon Bayern*. [online]. [gedownload 2013-02-24]. Zie link: <http://www.historisches-lexikon-bayerns.de/artikel/artikel_44917>

⁵⁵ In 't VELD, *De SS en Nederland. Documenten uit SS-Archieven 1935-1945*, s-Gravenhage 1967 p. 324

Waffen-SS en in totaal waren tussen de 9.000 en 10.000 Nederlanders in dienst bij de NSKK.⁵⁶

3.1.4 Nederlandse politie tijdens de Tweede Wereldoorlog

Het Duitse bestuur in Nederland had Seyss-Inquart als hoogste burgerlijke machthebber die geholpen werd door een aantal commissarissen-generaal. Het hoogste gezag kreeg uiteraard de Generalkommissar für Verwaltung und Justiz. Hanns Albin Rauter werd als de *Höherer SS- und Polizeiführer* benoemd. Hij was het hoofd persoon die in alle zaken die met de politie te maken hadden.⁵⁷ Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden de Nederlandse politietroepen geheel gereorganiseerd en genazificeerd en juist Rauter begon met deze reorganisatie.

“Onder het bevel van de Hogere SS- en Politieleider Rauter waren gesteld de Befehlshaber der Waffen-SS (BdW-SS), de Befehlshaber der Sipo und des SD (BdS) en de Befehlshaber der Ordnungspolizei (BdO).”⁵⁸ De politieagenten van de Ordnungspolizei werden Grüne Polizei benoemd omdat zij het groene uniform droegen. Onder de hoofdtaken van de politieagenten behoorden het neerslaan van stakingen, het uitvoeren van razzia's en het transport van groepen gevangenen.

De belangrijke component van de SS was de *Sicherheitspolizei und Sicherheitsdienst* en bestond uit Gestapo en Kriminalpolizei. Einsatzgruppen waren voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog actief aan het Oostfront en bestonden uit de leden van de Sicherheitspolizei und Sicherheitsdienst, Ordnungspolizei en Waffen-SS. De belangrijkste taak van deze eenheid was het uitschakelen van iedere vorm van weerstand. De slachtoffers van deze taak waren vrijwel steeds de gewone burgers die zonder enige vorm van het rechtsgeding werden vermoord. Einsatzgruppen schoten meer dan een miljoen

⁵⁶ Het getal 9.000 Nederlandse mannen bij het NSKK lijkt door historici algemeen te worden aanvaard. Alex Dekker, *“Ook gij behoort bij ons!”: Nederlanders bij de NSKK* (Zaandam 2006) p.7

⁵⁷ VELD 1967: 82

⁵⁸ *Nederlands Politie museum* [online]. [gedownload 2013-02-26]. Zie link: <<http://www.politiemuseum.nl/UserFiles/File/POLITIE%20EN%20BEZETTINGSTIJD%202.pdf>>

Joden dood.⁵⁹ Deze eenheid was ongeveer 35 procent uit de Waffen-SS afkomstig.⁶⁰

De Nederlandse agenten moest tijdens de oorlog gedwongen werken onder Duitse leiding en zij moesten assisteren bij het arresteren en deporteren van de Joodse bevolking. Dat was de belangrijke deel van het werk van de Nederlandse politie. Met de politie werkten ook de *Jodenjagers* en verraders samen die vanwege geld achterhaalden waar de Joodse bevolking ondergedoken zaten. De drijfveer van de Jodenjagers was niet alleen geld maar vooral haat tegen de Joden.

„Al lagen alle Joden hier op een hoop bij elkaar en werden zij met benzine overgoten en in brand gestoken, dan zou ik er met plezier naar kijken”, is een citaat van de Amsterdamse rechercheur Harms.⁶¹ De leden van de NSB speelden belangrijke rol in de Jodenjacht omdat de politieleiding werd vervangen door NSB-ers en andere nationaalsocialisten. Volgens historici waren 96 procent van politieagenten de leden van de nationaal-socialistische organisatie.⁶²

In Nederland waren ongeveer 2.200 vrijwillige hulppolitieagenten. In feit was de hulppolitie een groep van NSB-ers en de deel van deze agenten waren collaborateurs.⁶³ Uit de 16.500 Nederlandse politieagenten die in Duitse dienst

⁵⁹ *The Anne Frank House* [online]. [gedownload 2013-02-26]. Zie link: <<http://www.annefrank.org/nl/Subsites/Tijdlijn/Tweede-Wereldoorlog-1939-1945/De-Duitse-inval/1941/Einsatzgruppen-zijn-actief-achter-de-Duitse-linies-in-Oost-Europa-en-schieten-meer-dan-een-miljoen-joden-dood/#>>

⁶⁰ *Zuidenwind Filmproducties : Zwarte Soldaten* [online]. [gedownload 2013-02-28]. Zie link: <<http://www.zwartesoldaten.nl/>>

⁶¹ SLAA, Robin te. Het gewetenloze sadisme van de Jodenjagers. *Volkskrant.nl* [online]. [gedownload 2013-02-28]. Zie link: <<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2844/Archief/archief/article/detail/3016682/2011/11/05/Het-gewetenloze-sadisme-van-de-Jodenjagers.dhtml>>

⁶² MARLET, George. Niet geld, maar diepe haat was drijfveer van jodenjagers. *Trouw.nl* [online]. [gedownload 2013-02-28]. Zie link: <<http://www.trouw.nl/tr/nl/4492/Nederland/article/detail/2943880/2011/10/03/Niet-geld-maar-diepe-haat-was-drijfveer-van-jodenjagers.dhtml>>

⁶³ VERMATHEN, drs. Ernest. *Het VP-journal*. vanGrinsven drukkers Venlo bv. 2008.

waren, een aanzienlijk deel collaboreerden en in totaal 19 procent werden gestraft.⁶⁴

3.2 Politieke collaboratie

In het oorlogserfgoed vormt politieke collaboratie van Nederlanders met de Duitsers een belangrijk deel van het verleden. Drie dagen na de Duitse inval in Nederland, weken koningin Wilhelmina I en ministers uit het tweede kabinet uit en besloten de strijd tegen Duitsland voort te zetten. Met de Duitse legioenen kwamen binnen Nederland ook de Duitse bestuurambtenaren. Duits bestuur in Nederland werd door de Oostenrijker Arthur Seyss-Inquart geleid en de secretarissen-generaal werkte onder hem. Uit Hitlers opdracht moet Nederland in nationaal-socialistische richting zijn leiden en daarom benoemden de Duitsers overtuigde nationaal-socialisten op sleutelposten. Dit betekende dat de vooroorlogse organisaties en partijen werden beëindigd of onder controle van de bezetter werden gebracht. Ook de kranten kwamen onder een steeds strengere censuur te staan.

Op voorstel van Seyss-Inquart werd door de secretarissen-generaal onder meer de Ariërverklaring naar alle ambtenaren gestuurd en de secretarissen-generaal moest op 5 oktober 1940 deze verklaring tekenen.⁶⁵ Kort daarna werden al het Joodse ambtenarenpersoneel uit overheidsdienst ontslagen. Gaandeweg hadden de secretarissen-generaal met de inmenging in de totstandkoming van maatregelen niets mee te maken en hij werd niets meer dan een adviesorgaan. Hij had geen beslissingsbevoegdheden meer.⁶⁶ De

⁶⁴ SCHENK, Weert. SS'ers gaf Nederlandse politie haar organisatie. *Volkskrant.nl* [online]. [gedownload 2013-02-28]. Zie link: <<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2686/Binnenland/article/detail/838451/2007/02/16/SS-ers-gaf-Nederlandse-politie-haar-organisatie.dhtml>> en BREUKERS, drs. J.M. . *Politie en bezettingstijd*.

⁶⁵ *Verzetsmuseum Amsterdam* [online]. [gedownload 2013-02-28]. Zie link: <http://www.verzetsmuseum.org/tweede-wereldoorlog/nl/achtergrond/achtergrond,jodenvervolging/overzicht_1940_1945>

⁶⁶ De Jong, *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog*, deel 4 (1) p. 142-158 en 163-172

secretarissen-generaal besloten ook een afkondiging in die de Nederlandse burgers werden opgeroepen om geen verzet en sabotage te maken.

Veel binnenlandse politici vonden verzet contraproductief en gevaarlijk en zij zagen het berekende handelen van nazi's niet door. Zij dachten dat de compromissen die met de bezetters sloten, zijn juist. Zij waren "tevreden" omdat de economie bleef draaien en de burgers hadden te eten. Maar het is nodig te zeggen dat belang van één onderdeel van de samenleving, de Joodse gemeenschap, werd geheel verstoot. De secretarissen-generaal hadden dikwijls geen keuze omdat zij geen duidelijke instructies van de Londense regering kregen.⁶⁷

3.2.1 De Nederlandse Unie

In juli 1940 werd een nieuwe politieke groepering opgericht door drie grote mannen: Jan Eduard de Quay, Louis Einthoven en Johannes Linthorst Homan.⁶⁸ Deze mannen wilden de Nederlandse cultuur en sociaaleconomische leven houden. Zij waren bereid met de nazi's samen te werken. „*In het op 27 juli gepubliceerd program werd vooropgesteld dat de Nederlandse Unie 'met open oog voor de werkelijkheid' (Duitslands suprematie) 'en in loyale verhouding tot de bezettende overheid' aan het werk wilde gaan.*”⁶⁹ De interesse van de bevolking over een lidmaatschap in de Unie was enorm. Kort daarna had de organisatie 800.000 leden en geen partij in Nederland was ooit zo groot.⁷⁰

Voor de meeste leden van de Unie waren de redenen om lid te worden, duidelijk. Zij hadden anti nationaal-socialistische gevoelens. De burgers hoopten dat zij in een organisatie met een duidelijke Nederlandse signatuur, de Nederlandse belangen beter konden verdedigen. De Nederlandse unie was niet het altijd eens met het beleid van de nazi's. Bijvoorbeeld, zij waren het niet eens met de maatregelen die tegen de Joodse bevolking genomen werden.

⁶⁷ ELLIAN, Afshin. Maak op 4 mei excuses voor Jodenvervolging. *Elsevier* [online]. [gedownload 2013-02-28]. Zie link: <<http://www.elsevier.nl/Algemeen/blogs/2012/1/Maak-op-4-mei-excuses-voor-Jodenvervolging-ELSEVIER327015W/>>

⁶⁸ De Jong, *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog*, deel 4 (2) p. 497

⁶⁹ Idem. p. 547

⁷⁰ Idem. p. 498

Enige leden van de organisatie waren de joden en zij moesten in 1941 de organisatie verlaten. De nazi's eisten steun van de Unie in hun strijd tegen de Sovjet-Unie maar de Unie weigerde.⁷¹ Voor de nazi's was de Unie ook geen geschikt instrument wat betreft de zelfnazificatie van de Nederlandse samenleving. De weigering was het voorspel tot het totaalverbod van de hele organisatie. In eind 1941 werd de Nederlandse Unie opgeheven. „*Het avontuur was afgelopen*”.⁷² Ofschoon de Unie was niet het altijd met eens met een aantal maatregelen van de bezetter, samenwerkte de Unie met de bezetter meer dan noodzakelijk het was. Vanaf 1 januari 1942 was de NSB de enige toegestane partij in Nederland en zij werd rechterhand van de nazi's.

3.2.2 De Nationaal-Socialistische Beweging

Een controversieel deel van geschiedenis is het verleden van de NSB⁷³. Tijdens de Duitse bezetting van Nederland was de houding van deze beweging uitgesproken pro-Duits. Voor nazi's betekende de NSB de basis van het Nederlandse Nationaalsocialisme en zo de beste ondersteuning voor haar eigen doelen. Het bestuur van de NSB werd gevormd door Anton Mussert. In het begin trad de beweging zichzelf af als open voor alle Nederlanders en de antisemitische denkbeelden waren onaannemelijk. De Joden mochten het lid worden en later telde de beweging een klein aantal Joden.⁷⁴ Zijn droom was een zelfstandige rol voor Nederland als Germaans broederland onder zijn leiding in het Duitse Rijk.

⁷¹ Commissie inzake Driemanschap der Nederlandsche Unie. *Radboud Universiteit* [online].

[gedownload 2013-03-02]. Zie link:

<http://www.ru.nl/kdc/over_het_kdc/archief/over_de_archieven/politiek/archieven_van/archieven_van/commissie-inzake/>

⁷² *De oorlog* [online]. [gedownload 2013-02-28]. Zie link:

<<http://deoorlog.nps.nl/page/mappen/782977/Geen+%27zelfnazificatie%27?afl=3&d=780206>>

⁷³ De NSB werd in Utrecht op 14 december 1931 opgericht. Op 4 november 1932 passeerde bij een notaris de akte van de stichting "Nationaal-Socialistische Beweging in Nederland". KOK, René. *NSB : De Nationaal Socialistische Beweging 1931-1945*. Hilversum:Tijsbeeld Media b.v., 2006. p. 4

⁷⁴ SLAA, Robin te, en KLIJN, Edwin, *De NSB: Ontstaan en opkomst van de Nationaal-Socialistische Beweging, 1931-1935* (Amersfoort 2009) p. 249.

De beweging presenteerde zichzelf ook als vernieuwend, zij afkeurde de verroeste oude politieke partijen en structuren. De beweging streefde naar de wedergeboorte van Nederland en zij had de grote bewondering voor het Duitse nazisme en het Italiaanse fascisme. Het voorbeeld voor de NSB was Duitse NSDAP en toe de NSDAP steeds meer radicaal werd, ging de NSB daarin mee.⁷⁵ Op december 1941 verklaarde Seyss-Inquart de NSB tot de enige toegelaten politieke partij in Nederland.⁷⁶ Nog hetzelfde jaar begonnen in de Amsterdamse Jodenbuurt talrijke provocaties door de NSB. De NSB-ers werkten aan de Jodenvervolging enthousiast en zij bevalen de caféhouders dat zij de bordjes “Voor Joden verboden” moesten ophangen.⁷⁷ De NSB-ers verkochten ook de joden. Hier is bijvoorbeeld van een brief van de men die geld verdiende met hulp van de bangmakerij.

„Daar het mij bekend is dat U drie joden in Uw huis verborgen houdt raadt ik Uw aan te zorgen dat er voor Woensdag 15 Sept aan de kiosk Coolensingel voor het postkantoor een enveloppe met f 750 bezorgd is onder letter A.B.C. daarmede is Uw geheim bij mij veilig. Mocht het er niet zijn dan voel ik mij verplicht anderen maatregelen te treffen.”⁷⁸

De NSB werd in 1940-1945 algemeen gehaat en de Nederlandse burgers vonden de leden van de NSB als de verraders. Waarom werd de NSB tijdens de bezetting zo succesvol? Het belangrijkste punt van succes was de figuur van Mussert. Hij straalde degelijkheid uit en hij had fatsoen. Zijn imago werd versterkt door zijn reputatie als ingenieur.⁷⁹ Verdere punt was de uitstraling van de partij. De propaganda zorgde voor dat de beweging

⁷⁵ Geïnspireerd door het Duitse voorbeeld trokken Musserts zwarthemden de straat op.

⁷⁶ KOK 2006: 9-10

⁷⁷ *Joodsamsterdam* [online]. [gedownload 2013-03-02]. Zie link:

<<http://www.joodsamsterdam.nl/gesoorlognsb.htm>>

⁷⁸ *Verzetsmuseum Amsterdam* [online]. [gedownload 2013-03-02]. Zie link:

http://www.verzetsmuseum.org/kinderen/nl/voorkant/nsb,joden_verkopen

⁷⁹ Ir. A.A. (Anton) Mussert. *Parlament&Politiek* [online]. [gedownload 2013-03-03]. Zie link:

<http://www.parlement.com/id/vg9fgopw85zk/a_a_anton_mussert>

eensgezindheid, daadkracht en gehoorzaamheid uitstraalde.⁸⁰ Het ideaal van de volksgemeenschap speelde ook belangrijke rol. Dat was voor vele mensen een belangrijk motief om lid te worden. Ten slotte is het nodig te zeggen dat „*de NSB een Nederlandse metafoor voor de duivel is geworden, de drie letters staan voor geweld, misdaad, massamoord en verraad.*”⁸¹

3.2.2.1 De nevenorganisatie van de NSB

In Nederland was de Nationale Jeugdstorm (NJS) die op 1 mei 1934 werd opgericht door hoofdstormer Cornelis Van Geelkerken.⁸² Deze organisatie was vrijwillig en jongens en meisjes tussen de 10 en 18 jaar konden lid worden. Joodse kinderen waren van lidmaatschap uitgesloten omdat de werfcampagne was heel duidelijk: „*Je moet wel Nederlander zijn en je mag niet joods zijn*”⁸³. De kinderen marcheren en zingen veel. De organisatie kende allerlei regels en rangen. De kinderen van 10e tot 14e werden meeuwen of meeuwkes genoemd, daarna werden zij stormers of stormsters. De oudere jongens waren binnen de Jeugdstorm sterke afgericht om zich als vrijwilliger voor de paramilitaire eenheden aan te melden. Tijdens de bezetting waren in de organisatie 12.000 kinderen.⁸⁴

In de nationaal-socialistische propaganda speelden vrouwen een grote rol waarbij het leek alsof zij alleen op hun huis gericht moesten zijn. Maar het begrip huis was alleen metafoor voor de staat. In 1938 werd als zelfstandige afdeling van de NSB de Nationaal-Socialistische Vrouwenorganisatie (NSVO) *opgericht*.⁸⁵ Het doel van de NSVO was het versterken van de

⁸⁰ Robin te Slaa, en Edwin Klijn, *De NSB: Ontstaan en opkomst van de Nationaal-Socialistische Beweging, 1931-1935* (Amersfoort 2009) p. 249.

⁸¹ *De oorlog* [online]. [gedownload 2013-03-03]. Zie link:

<<http://deoorlog.nps.nl/page/mappen/780354/NSB+tijdens+de+bezetting?afl=3&d=780178>>

⁸² In 't VELD. Geelkerken, Cornelis van. *Historici.nl* [online]. [gedownload 2013-03-03]. Zie link:

<<http://www.historici.nl/Onderzoek/Projecten/BWN/lemmata/bwn1/geelkerken>>

⁸³ *Verzetsmuseum Amsterdam* [online]. [gedownload 2013-03-03]. Zie link:

<<http://www.verzetsmuseum.org/kinderen/nl/voorkant/nsb,jeugdstorm>>

⁸⁴ Ibidem.

⁸⁵ ROOSING, Marije. *Vrouwen in Oorlogstijd*. p. 20

nationaal-socialistische levens onder de Nederlandse vrouwen. In 1941 telde de organisatie 6.5000 leden en in 1942 telde al 20.000 leden.⁸⁶

De voorzitter van de NSVO, Olga de Ruyter-Van Lankeren Matthes, was het prototype van de ideale nationaal-socialistische vrouw. De organisatie werd “in zuiver Nederlandse geest” door haar geleid. Uit onderzoek van historica Zonneke Mattée volgde het dat het nationaal-socialisme voor de vrouwen uit de NSVO een pseudo- of plaatsvervangende religie was.⁸⁷ Vele vrouwen hadden ook tijdens de bezetting een relatie met de Duitsers en deze vrouwen werden als “Moffenmeiden” genoemd. Zij werden in het openbaar kaalgeschoren.⁸⁸ Voor deze vorm van collaboratie was populaire benaming onder de mensen: “horizontale collaboratie”.⁸⁹

3.2.2.2 Zwart Front

De NSN was niet enige de meest spraakmakende fascistische partij in Nederland. Op politiek toneel verscheen andere fascistische partij, Zwart Front. Het Zwart Front ontstond uit de brokstukken van de Algemeene Nederlandsche Fascisten Bond (ANFB). Deze partij werd in 1934 opgericht en zij was onder de leiding van Arnold Meijer.⁹⁰ Kenmerkend aan Zwart Front was de radicale koers die Meijer stevast sinds het begin aanhield en het onderdeel van deze radicale koers was ook het antisemitische karakter van de partij.⁹¹

Meijer wilde op vele terreinen, zoals het staatsbestuur en financiële sector, het “binnendringen” van Joden tegen gaan. Volgens Meijer beïnvloedde de joodse gemeenschap negatief de samenleving en eenheid in Nederland. De oplossing om dit gevaar te beteugelen zag Zwart Front in de invoering van hun

⁸⁶ ROOSING, Marije. *Vrouwen in Oorlogstijd*. p. 20

⁸⁷ Ibidem.

⁸⁸ *De oorlog* [online]. [gedownload 2013-03-04]. Zie link:

<<http://deoorlog.nps.nl/page/mappen/780848/Kaalscheren+Moffenmeiden?afl=8&d=780845>>

⁸⁹ ROOSING, Marije. *Vrouwen in Oorlogstijd*. p. 20

⁹⁰ *Historici.nl* [online]. [gedownload 2013-03-04]. Zie link:

<http://www.historici.nl/pdf/kpp/zwart_front.pdf>

⁹¹ JONG, A.A. de. Meijer, Arnoldus Jozephus. *Historici.nl* [online]. [gedownload 2013-03-04]. Zie link: <<http://www.historici.nl/Onderzoek/Projecten/BWN/lemmata/bwn1/meijeraj>>

gastrechtstatuut.⁹² Joden moesten behandeld worden als vreemdelingen en volgens Meijer was het Jodenvraagstuk in Nederland bijzonder urgent. Omdat volgens statistiek er waren tweemaal zoveel Joden als in Duitsland en vele sleutelposities werden door Joden ingenomen.⁹³

Met behulp van zijn partij maakte Meijer van het Jodenvraagstuk een politieke kwestie. De Joden werden het verval van het volk. Het ledenaantal groeide, de kas werd gevuld en de partij kreeg meer landelijke bekendheid. Daarom nam het Zwart Front aan de Tweede Kamerverkiezingen van mei 1937. De verkiezingen liepen op een fiasco uit.⁹⁴ Na debacle van de verkiezingen in 1937 ging Meijer over tot de realisatie van zijn nieuwe plan.

De wens van Meijers was de omvorming van het Zwart Front in het Nationaal Front. Op 11 april 1940 werd Zwart Front daarom ontbonden en het Nationaal Front werd opgericht.⁹⁵ De partij probeerde tijdens de bezetting wel in een gunstig licht tonen bij de bezetter door hun politiek tegen Joden uit te dragen. Maar Meijer zat tussen twee stoelen, zijn dubbelzinnige politiek moest mislukken. Enerzijds wilde hij de steun en de medewerking van de bezetter behouden en anderzijds dong hij naar de gunst van de Nederlandse bevolking.⁹⁶

Het National Front riep niet tot gewelddadige acties tegen Joden op en zij deden niet aan pogroms mee. Zij propageerde gedwongen emigratie van Joodse bevolking als oplossing voor het Jodenvraagstuk.⁹⁷ De bezetter wilde anti-Russisch vrijwilligerslegioen door het National Front, NSB en Nederlandse Unie oprichten. Maar Meijer trok van deze idee terug en dat was voor de bezetter de druppel die de emmer deed overlopen. Op 13 december 1941 werd Nationaal Front door de Duitsers verboden. Na de bevrijding van Nederlands

⁹² MEIJER, Arnold. *Het Nederlandsch Volksfascisme en de Joden*. p. 32

⁹³ Idem p. 28

⁹⁴ Er werden slechts 8178 stemmen (0,2% van het totaal) behaald, ongeveer 30.000 stemmen te weinig voor een zetel. *Historici.nl* [online]. [gedownload 2013-03-04]. Zie link: <http://www.historici.nl/pdf/kpp/zwart_front.pdf>

⁹⁵ Ibidem.

⁹⁶ De Jong, *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog*, deel 4 (1) (5) p.38

⁹⁷ MEIJER, Arnold. *Het Nederlandsch Volksfascisme en de Joden*. p. 32

werd de Meijer met zijn National Front veroordeeld wegens collaboratie met de vijand.

3.3 Economische collaboratie

De economie wordt georganiseerd naar Duits model en de Nederlandse bedrijven werkten tijdens de Tweede Wereldoorlog op grote schaal met de bezetter samen. Aan het hoofd van elke bedrijfsorganisatie staat voortaan, volgens Hitler een leider. Het doel van de nazi's was een effectief samenwerkende economie. De directeur-generaal van Handel, Nijverheid en Scheepvaart was Hans M. Hirschfeld en het bedrijfsleven werd geleid door de adviezen van deze hoogste Nederlandse ambtenaar.⁹⁸

In vele gebieden van industrie vonden wij de collaborateurs. Deze mensen werkten in de scheepsbouw, de metaal-, de textielindustrie en de banken. Sommige gevallen zijn bekend zoals de bunkerbouwers. Het ging om de aannemers die voor de bezetter bunkers en andere militaire objecten bouwden. De organisatie die alle bouwopdrachten van de bezetter voerde, noemde Organisation Todt.⁹⁹ Zij was ook actief bij de aanleg van concentratiekampen.

De collaborateurs die voor de Bijzondere Gerechtshoven behandeld werden, waren voornamelijk scheepsbouwers en aannemers. De meest bekendste collaborateurs waren de directeurs van de Amsterdamse Ballast Maatschappij en de Hollandse Beton Maatschappij (de gebroeders De Vilder). Andere bekendste collaborateurs waren de directeurs van de scheepswerven Wilton-Feijenoord (A.C. Metzelaar, W. Wilton, C. Teschmachera a F. Muller), de Amsterdamse Droogdok Maatschappij (P. R. Fenenga) en De Schelde.¹⁰⁰

⁹⁸ TRIENEKENS, G.M.T. Hirschfeld, Hans Max. *Historici.nl* [online]. [gedownload 2013-03-04]. Zie link: <<http://www.historici.nl/Onderzoek/Projecten/BWN/lemmata/bwn1/hirschfeld>>

⁹⁹ *Gahetna.nl* [online]. [gedownload 2013-03-04]. Zie link: <<http://www.gahetna.nl/vraagbaak/onderzoeksgids/oorlogsgids-09-wat-was-eigenlijk-organisation-todt>>

¹⁰⁰ In: *geweta.home.xs4all* [online]. [gedownload 2013-03-5]. Zie link: <<http://geweta.home.xs4all.nl/files/Bedrijfsleven.html>>

Niet alleen de aannemers collaboreerden maar ook hoge ambtenaren. Henri van Maasdijk trad op als commissaris en voorzitter van de Raad van toezicht van de Landelijke Hypotheekbank op.¹⁰¹ Hij was begunstigend lid van de SS en hij trad tot de Nederlandse Landwacht toe. Meinoud Rost van Tonningen, een vooraanstaande NSB'er en de president van de Nederlandsche Bank, wilde de Nederlandsche Oost Compagnie (NOC) oprichten.

Henri van Maasdijk werd door Meinoud Rost van Tonningen gewild als commissielid bij de Commissie voor het Nederlandsche Bedrijfsleven.¹⁰² Op juni 1942 werd de NOC opgericht door Meinoud Rost van Tonningen. De NOC was een onderneming die tijdens de Tweede Wereldoorlog de Nederlandse ondernemers en arbeiders naar de gebieden in Oost Europa die door de nazi's werd bezet zond.¹⁰³ Na de oorlog stonden de belangrijkste medewerkers van de NOC terecht.

Volgende collaborateur was de makelaar Johannes Petrus Everout. Hij was lid van de NSB en werd het begunstigend lid van de SS. De Joden moesten tijdens oorlog hun vastgoed bij de Niederländische Grundstücksverwaltung (NGV) aanmelden. De NGV had alle vastgoed onder zijn beheer. De afgevaardigde van de NGV was Dirk Hidde de Vries die het bedrijf Algemeen Nederlands Beheer van Onroerende Goederen (ANBO) oprichtte.¹⁰⁴

De ANBO droeg zorg voor het Joodse vastgoed en had vijf makelaarskantoren. Één van vijf was makelaarskantoor van Johannes Petrus Everout. Deze makelaar verkocht tussen begin 1942 en begin 1945 ongeveer 2200 Joodse vastgoed, met een gemiddelde waarde van 19.000 gulden (95.000 euro). Everouts had een provisie die 2 procent bedroeg, dus 4 miljoen euro. De

¹⁰¹ *De Wegwijzer Archieven WO2* [online]. [gedownload 2013-03-04]. Zie link:

<<http://www.archievenwo2.nl/archieven/archief-blok/maasdijk-h-c-van/zoekterm-nsb>>

¹⁰² Vanaf juni 1942 was Henri van Maasdijk het lid van de Raad voor het Bedrijfsleven. Ibidem.

¹⁰³ Archief Nederlandse Oost Compagnie weer toegankelijk. *Historiek.net* [online]. [gedownload 2013-03-05]. Zie link: <<http://historiek.net/woii/2337-archief-nederlandse-oost-compagnie-weer-toegankelijk>>

¹⁰⁴ SLOT, Eric. Crimineel vastgoedcircuit verdiende grof geld aan Jodenvervolging. *Historisch nieuwsblad* [online]. [gedownload 2013-03-05]. Zie link:

<<http://www.historischnieuwsblad.nl/nl/artikel/24891/crimineel-vastgoedcircuit-verdiende-grof-geld-aan-jodenvervolging.html>>

handelaren Everout en De Vries kregen na de oorlog celstraffen van tussen de drie en twaalf jaar.

Nederland telde in 1940 ruim 115.000 ondernemingen en 20.000 Nederlandse bedrijven werkten voor de Duitsers samen.¹⁰⁵ Het gaat om bijna 16 procent van alle bedrijven. De ernstige gevallen van economische collaboratie komen na de oorlog voor de bijzondere gerechtshoven. In Nederland werden door Nederlandse regering ook de zuiveringsraden voor het bedrijfsleven opgericht. Voor elke bedrijfssector was één zuiveringsraad en in deze raad zaten leden van het bedrijfsleven zelf.¹⁰⁶ Grote bedrijven als Philips, AKU, Werkspoor, Fokker en Staatsmijnen konden zichzelf zuiveren en dankzij deze stap van de regering werden de grote bedrijven niet bestraft, hoewel hun samenwerking met de nazi's onbetwist was.

3.3.1 Joodse Raad

In elk bezet land stelde de Duitsers de centrale Joodse organisatie in, algemeen bekend als de Joodse Raad. Deze raad fungeerde als een instrument om de uitsluiting, isolatie en later deportatie van de Joden gemakkelijk laten te verlopen.¹⁰⁷ De Joodse Raad in Nederland was de naam die een zo grote rol in de bezettingsjaren speelde. In Nederland moest de Joodse Raad zich direct verantwoorden aan de SS. De oprichtingsvergadering van de Joodse Raad vond op 13 februari 1941 plaats en hij werd opgericht als Joodse Raad voor Amsterdam maar kreeg al snel de bevoegdheid over geheel Nederland. De raad bestond uit enige mensen en de bekendste waren een diamantfabrikant Abraham Asscher en hogleraar David Cohen.

¹⁰⁵ In: [geweta.home.xs4all](http://geweta.home.xs4all.nl/files/Bedrijfsleven.html) [online]. [gedownload 2013-03-04]. Zie link:

<<http://geweta.home.xs4all.nl/files/Bedrijfsleven.html>>

¹⁰⁶ *De Sociaal-Economische Raad* [online]. [gedownload 2013-03-05]. Zie link:

<<http://www.ser.nl/nl/Publicaties/Overzicht%20SER%20Bulletin/2003/november%202003/04.aspx>>

¹⁰⁷ *Židovské muzeum v Praze* [online]. [gedownload 2013-03-05]. Zie link:

<<http://www.jewishmuseum.cz/cz/czfaq.htm>>

De Joodse Raad publiceerde een weekblad, het Joodsch Weekblad en in dit weekblad moesten alle maatregelen van de nazi's zijn.¹⁰⁸ Vervolgens werd de Joodse Raad opgeroepen om voor de gedwongen arbeid in het oosten zich te melden. De medewerkers van de Joodse Raad voerde ook het administratieve werk voor de nazi's uit en door de samenwerking kregen de leden een tijdelijke vrijstelling van deportatie.¹⁰⁹ De deportaties werden door de lijsten van de Joodse Raad bestuurd. Degenen die de belangrijker leden van Joodse gemeenschap vormden en de leden of medewerkers van de Joodse Raad kregen de vrijstellingen.

Na de deportatie van de Joden uit kamp Westerbork naar Oost-Europa werd iedereen duidelijk dat men alleen door de relatie met de Joodse Raad een tijdelijke vrijstelling van deportatie kon krijgen. Onder de mensen was populair het gebruik van de term "Vitamine R". „Bijvoorbeeld in de zin: *“Hij heeft Vitamine R, ik niet.” De R stond voor Relatie.*”¹¹⁰ Aan ene kant kon de Joodse Raad stellen de lijst van de mensen die naar de vernietigingskampen zullen sturen en aan de andere kant kon de Joodse Raad de levens van duizenden mensen sparen. Dat wil zeggen de Joodse Raad stond voor een duivels dilemma.

De belangrijkste leden van de Joodse Raad zette zichzelf niet op de list, maar de lagere sociale klassen- de minder waardevolle Joden kregen geen vrijstelling van de deportatie. Tijdens de deportaties van de Joden naar vernietigingskampen werd de Joodse Raad door het publiek genoemd als "Joods verraad". De oprichting van de Joodse Raad werden tijdens de oorlog bekritiseerd door de Joden, het verzet en na de oorlog ook door de historici.

Na de oorlog werd zowel Asscher als Cohen schuldig bevonden aan laakbare handelingen. De elite van Joodse Raad werd medeschuldig bevonden aan wat tijdens de bezetting met de Joodse bevolking was gebeurd. Asscher en

¹⁰⁸ Bijvoorbeelden van anti-joodse maatregelen vinden wij op deze webpagina:

<<http://www.historischcentrumoverijssel.nl/NR/rdonlyres/4D831582-F9F7-4F6A-9F18-5110E4960AD5/0/AntiJoodsemaatregelentijdensdeTweedeWereldoorlog.pdf>>

¹⁰⁹ CATE, Johannes Houwink ten. Genadebrood van de nazi's. *Historisch nieuwsblad* [online]. [gedownload 2013-03-06]. Zie link:

<<http://www.historischnieuwsblad.nl/nl/artikel/27796/genadebrood-van-de-nazi-s.html>>

¹¹⁰ Ibidem.

Cohen collaboreerden met de Duitsers bij de oprichting van de Joodse Raad, omdat zij het voorzitterschap vrijwillig heeft aangenomen.

4 Duitse bezetting van Tsjecho-Slowakije

De vertegenwoordigers van de staat Frankrijk (E. Daladier) en Groot Brittannië (N. Chamberlain) wilden de oorlog tegen elke prijs voorkomen maar juist Tsjecho-Slowakije betaald voor langgewenste vrede. Met de ondertekening van het Verdrag van München¹¹¹ werd het grensgebied Sudetenland geannexeerd tot Duitsland en de republiek werd vanbinnen gespleten en verzwakt. De president Edvard Beneš trad van presidentfunctie af en op 1 december 1938 werd de nieuwe president Emil Hácha benoemd. Met de komst van de nieuwe president kwam etappe van politieke omverwerpingen. Het ging om omverwerping van parlementaire democratie tot traditionalistische en integraal nationalistische rechtse.

Het proces van fascisme werd in Tsjecho-Slowakije ten volle begonnen. De regering trotseerde toenemende druk van Hitler en bezweek voor afhankelijkheid aan Duitsland. Het duurde niet lang en Duits bezettingsleger viel naad Tsjecho-Slowakije binnen. De divisies van Duits bezettingsleger gingen op 15 maart 1939 in Praag in. De bevolking besepte op dit moment dat het einde van de Republiek kwam. Zij gaf uiting aan haar ontevredenheid met hulp van massale demonstratie voor de verdediging van de staat. Ook de militaire mobilisatie drukte vastbeslotenheid en moedigheid van de natie uit.

Hitler riep het Protectoraat Bohemen en Moravië uit. De Slowaakse Republiek kon Tsjechië meehelpen of kon door Hongarije worden verzwolgen. Daarom werd de Slowaakse Republiek¹¹² een vazalstaat van de Duitsland. Kort na de aankomst van bezettingsleger bezette de vertegenwoordigers van de meest radicale nationalistische vooral fascistische organisaties het Huis van Afgevaardigden. Bijvoorbeeld de Nationaal fascistische gemeenschap (NOF), Vlag (Vlajka) en ook de nieuwe opgerichte Actie van nationale vernieuwing (ANO).

¹¹¹ Het is nodig zeggen dat Het Verdrag van München volgens het internationaal recht ongeldig werd, omdat de inhoud van het verdrag de niet-deelnemende partij betrof en ook in haar nadeel. Het verdrag was in strijd met internationale overeenkomst.

¹¹² President Tiso zag in de Slowaakse autonomie ook de gelegenheid voor zichzelf. Hij wilde in zijn leven alles hebben. Hij wilde president van de Slowaakse Republiek worden, de steun van Adolf Hitler en de absolute macht hebben maar niet de absolute verantwoordelijkheid.

Een sleutelpositie in het Protectoraat had de rijksprotector. In april 1939 kwam naar Praag Konstantin von Neurath die door Hitler werd benoemd tot de positie van de rijksprotector. Het ging om de diplomaat die een toegeeflijke indruk maakte en hij bekleedde zijn post een beetje passief. Later werd deze houding van Neurath ongewenst voor de Duitse vertegenwoordigers en daarom zijn plaatsvervanger, Reinhard Heydrich werd kozen. Na de moordaanslag op Heydrich werden de dorpen Lidice en Ležáky verbrand. Op vernietiging van de dorpen was verantwoordelijk politiecommandant en rijkssecretaire Karel Hermann Frank. Deze man werd spoedig daarna de meest krachtige ambtenaar in het Protectoraat.

Kort na de oprichting van het Protectoraat begonnen in Praag maar ook in het plattenland affiches met antisemitische thematik aanplakken. De Joden werden geleidelijk uitgesloten van de medische, juridische en technische beroepen, want het was door de Duitse propaganda naar de Joden als vreemdelingen en als de onbetrouwbare elementen. Ook culturele leven werd onderworpen aan de belangen van de Duitse propaganda. Uit de wil van de bezettende macht waren de Tsjechische universiteiten afgesloten. De meesten van de vertegenwoordigers van de staat waren de marionetten van de nazi's en zij werkten vrijwillig samen met vijand.

4.1 Tsjechjes in Duitse militaire dienst

In vergelijking met Nederland was geen militaire eenheid in het Protectoraat die uit de Tsjechen zou bestond hebben. Hitler verbood de oprichting van de militaire eenheden en de werving van de soldaten in Duitse legers. Hij had een aversie tegen de Tsjechen en maakte bekend: „*De Tsjechen zijn niet waardig van de eer om voor militaire dienst te werken omdat zij onverbeterlijk en verraderlijk zijn*”¹¹³.

¹¹³ EMMERT, František. *Češi ve Wehrmachtu: zamlčované osudy*. 2. vyd. Praha: Auditorium, 2012. p.11

Maar toch tijdens de Tweede Wereldoorlog waren duizenden Tsjechen in Duitse militaire dienst en zij vochten op alle fronten.¹¹⁴ De meeste soldaten geraakten op front onvrijwillig maar onder hun waren de soldaten die in dienst van de Wehrmacht vrijwillig opkwamen. Het ging om de leden van de Tsjechische bond van de strijders (ČSV) en militante aanhangers van de fascistische organisatie Vlag. Zij meldden vrijwillig voor Duitse nationaliteit aan en slaagden bij de rassenproeven. Tot de Waffen-SS kwamen reeds als "Duitsers".

Tijdens de bezetting ontstond ook in het Protectoraat de organisatie in die de leden waren de voormalige soldaten en vooral de veteranen van de Eerste Wereldoorlog. Alle leden werkten met de nazi's vrijwillig samen. Onder de belangrijkste activiteiten van de organisatie was de materiële hulp voor de Wehrmacht. De statuten van de organisatie bevatten duidelijke antisemitische bepalingen. De Tsjechische bond van de strijders behoorde onder de grootste collaborerende organisaties en bereikte in tegenstelling tot de andere zelfs een bepaalde invloed. Ongeveer 90 voormalige soldaten leden stonden terecht en zij werden wegens collaboratie veroordeeld.¹¹⁵

Onder de meest bekendste collaborateur hoorde de voormalige generaal Ladislav Forbelský. In 1940 werd hij het bestuurslid van de ČSV en later werd vice-voorzitter. Onder de bekendste gevallen van militaire collaboratie behoorden de verraders als parachutist Karel Čurda of gevechtspiloot Augustin Přeučil.

¹¹⁴ Tijdens de Tweede Wereldoorlog vormden de Duitsers meer dan een kwart van de bevolking en Duitse mannen moest tijdens de oorlog in het Duitse leger dienen. De dienstplicht hadden betrekking zowel op de Duitsers uit de Sudetenland als op de Duitsers uit het protectoraat. Gemengde families werden tijdens de bezetting beschouwd in de overgrote meerderheid van officieel als Duits.

¹¹⁵ *Protektorát : odboj a kolaborace*. [online]. [gedownload 2013-03-15]. Zie link: <<http://www.protektorat.org/vyukovy-material/Kolaborace/Ladislav-forbelsky-a-kolaborace-v-armade.aspx>>

4.1.1 Tsjechische politie tijdens de Tweede Wereldoorlog

In het Protectoraat werkte vooral de Sicherheitspolizei die werd verdeeld in Geheime Staatspolizei (Gestapo) en de Kriminalpolizei (Kripo). Bij de onderdelen van de politie hoorde ook de Ordnungspolizei (Orpo) die bekend als Grüne Polizei was. Onder de nieuwe werkers van de Gestapo hoorden de Duitsers uit Sudetenland omdat zij het Tsjechische milieu, psyche van de Tsjechen, hun cultuur kenden. Zij beheersten volmaakt de Tsjechische taal.¹¹⁶ Bij de belangrijkste activiteiten van de Gestapo behoorde de samenwerking met de confidenten. Alle informatie en materialen van de Gestapo waren in de cartotheken geadministreerd. Er bestonden bijvoorbeeld de cartotheken van de kerken, verenigingen, gevangenen, Joden of confidenten.¹¹⁷

Alle taken van nationale politie werden kort na de bezetting overgebracht naar de Gestapo. Er ontstond de nieuwe inlichtingenafdeling, presidium B.¹¹⁸ In het kader van deze afdeling ging met het werk Crimineeldirectie Praag verder. De inlichtingenafdeling kenmerkte zich door hoge ambtjiver. Onder de beste werkers behoorden de ambtenaren van de afdeling voor Joodse gemeenschap. Zij waren verantwoordelijk voor de naleving van de anti-Joodse maatregelen en zij spoorden de mensen op die het transport naar de concentratiekampen wilden ontlopen.

De werkers collaboreerden om reden van het materiële voordelen evenwel de leden van nieuwe opgerichte politie eenheden collaboreerden ook om ideologische reden.¹¹⁹ In totaal 11.000 mensen vroegen om toetreding tot de eenheid en 1.158 mannen werden aangenomen. Onder de meest bekende collaborateurs behoorde de kolonel van het politiekorps Otto Bláha die werd bevorderd tot generaal buiten dienst. Bláha werd ook de oprichter van ČSV en

¹¹⁶ HOCKÁ, Eva. Pražští kati – krvavá historie pražského gestapa. In: *M-zone* [online]. [gedownload 2013-03-20]. Zie link: <<http://www.mzone.cz/clanek/prazsti-kati-%E2%80%93-historie-prazskeho-gestapa-v-obdobi-nemecke-okupace/>>

¹¹⁷ SLÁDEK, Oldřich. *Zločinná role gestapa: nacistická bezpečnostní policie v čes. zemích 1938-1945*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1986. p.82

¹¹⁸ PERZI, Niklas: Protektorátní policie a četnictvo. Stav zkoumání, ožehavé a otevřené otázky, hranice bádání, In: Kolaborace. Kolaborace? Kolaborace! Sborník příspěvků z vědecké konference konané v Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích dne 5. května 2006, recenz. Doc. PhDr. Dagmar Blumlova, CSc., České Budějovice. 2007, p. 17.

¹¹⁹ Idem. p. 20

hij ontmoette met de Rijksprotector Konstantin von Neurath, Karel Hermann Frank en met andere hoge vertegenwoordigers van bezettingsmacht.¹²⁰

Na de aanslag op Heydrich zei Bláha: Ik ben te weten gekomen dat duizenden mensen zullen worden terechtgesteld. „*Ik dien een voorstel aan rijksprotector Karel Hermann Frank in om de soldaten aan deze actie te kunnen deelnemen. En ik meld me als de eerste vrijwilligers.*”¹²¹ Generaal Bláha meldde zich voor de uitvoering van de moorden op Tsjechische burgers. Zijn opvolger in de leiding van ČSV werd Robert Rytrmoc, een divisiegeneraal buiten dienst die in maart 1944 voorstelde een Tsjechische militaire eenheid te scheppen.¹²² Deze eenheid had de Duitsers aan het front moeten helpen. De generaals Bláha en Rytrmoc stonden na de oorlog terecht en zij werden ter dood veroordeeld.

4.1.1.2 Confidenten

Tijdens de oorlog waren er in het Protectoraat die zich met nazistische ideeën vereenzelvigden. De bezetting gaf de mogelijkheid om op toenmalige omstandigheden te kunnen parasiteren. Tijdens de bezetting traden zij ook onder de vlag van het antisemitisme op. Dat waren de Tsjechische fascist en zij werden later de confidenten van de Gestapo en de Sicherheitsdienst. De doeltreffendheid van de Gestapo was grotendeels afhankelijk van een dicht netwerk van verklikkers en collaborateurs. Sommige mensen maakten uit de regelmatige verklikkerij een nering.

De confidenten van de Gestapo waren in vier groepen ingedeeld.¹²³ De eerste groep was V-Personen (Vertrauenspersonen) of de vertrouwelingen, de betrouwbare confidenten die regelmatige berichten voor een maandsalaris gaven. Volgende groep was W-Personen of de wervers die het netwerk van de

¹²⁰ *Protectorát : odboj a kolaborace*. [online]. [gedownload 2013-03-20]. Zie link: <<http://www.protektorat-vystava.cz/kolaborace/cesky-svaz-valecniku.aspx>>

¹²¹ PASÁK, Tomáš. *Český fašismus 1922-1945 a kolaborace 1939-1945: nejobsáhlejší studie*. Praha: Práh, 1999. p.329

¹²² Ibidem.

¹²³ VELČ. Gestapo v Benešově u Prahy (2. díl). In: *Obec Úročnice* [online]. [gedownload 2013-03-20]. Zie link: <<http://www.urocnice.eu/clanky/cviciste-vojsk-ss/gestapo-v-benesove-u-prahy--2.-dil-.html>>

verklikkers moesten verspreiden. Derde groep was G-Personen (Gewährspersonen), betrouwbare personen die de bepaalde informatie bijvoorbeeld uit maatschappelijke sfeer moesten uitvorsen. Er waren ook zogenaamd berichtgevers of informanten, A-Personen (Auskunftpersonen). De confident verdiende 300-600 Kronen als hij een volle betrekking had. De nazi's betaalden ook reisgeld uit, tot een bedrag van 200 Kronen. De confident kreeg de distributiekaarten voor de harde werkende bevolking.¹²⁴

De verbinding aan de verzetstrijders hielden de leden van de Gestapo vooral door bemiddeling van de confidenten. Tot dit werk leenden de mensen zich op basis van de psychische en fysische dwang, bangmakerij maar ook om redenen van materiële voordelen of ideologische redenen. De Gestapo vergold zijn confidenten voor hun werk en hun eigen activiteit. Sommige confidenten werkten zich tot de elite op. De Gestapo kon nieuwe werkers aanvankelijk niet geloven en daarom werkten de confidenten onder toezicht.¹²⁵ Als hun loyaliteit werd bevestigd, konden zij zelfstandig beginnen werken.

In het geval dat de confident voldoende loyaliteit toonde, begon hij een zogenaamd lokvogelnetwerk te creëren en in dit netwerk werden de verzetsstrijders geleidelijk geïntegreerd. De confidenten beijerden zich voor toegang door bemiddeling van dit netwerk tot bepaalde informatie en de personen die de belangrijkste in de verzetbeweging waren. De Gestapo kregen van de confidenten de uitvoerige berichten en deze berichten kon de Gestapo bij de ondervraging van gearresteerde personen gebruiken.

De confidenten ontmoetten in de gebouwen van fictieve bedrijven. Bijvoorbeeld de confidenten die onder de Gestapo in Brno werkten, ontmoetten zij in bureau van het fictieve bedrijf Erlan.¹²⁶ Zij droegen er de informatie over de verzetsmensen. Één van de belangrijkste confidenten van de Gestapo was Jaroslav Nachtman. Hij was het lid van de Tsjechische politie en na de bezetting nam hij de Duitse nationaliteit aan. Hij werd het lid van de NSDAP en

¹²⁴ PLACHÝ, Jiří. *Případ komisaře Galla a židovští konfidenti pražského gestapa*. In: Okupace, kolaborace, retribuice. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Prezentační a informační centrum MO, 2010. p. 130

¹²⁵ SLÁDEK 1986: 124

¹²⁶ SLÁDEK, Oldřich. *Přicházeli z nebe*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1993. p. 121

werd de confident van de Praagse Gestapo. Tijdens de oorlog maakte hij in het Protectoraat uitgebreide netwerk van de confidenten.

Een andere belangrijke confident van de Gestapo was Emil Pisinger. Pisinger verklikte totaal 40 personen.¹²⁷ Hij verklikte de burgers omdat zij naar buitenlandse omroep luisterden of als Joodse mensen aan een anti-Joodse maatregel ontkwamen. Pisinger had bij de Gestapo het nummer 198F. Hij werkte als voorzitter van de bestuurscommissie en terroriseerde de Tsjechische burgers. Later werd hij met Ereschild van het Protectoraat Bohemen en Moravië in zilver onderscheiden.¹²⁸

Een belangrijke rol speelden ook zogenaamd de toevallige confidenten. Het ging om de mensen die alles aan de politie meldden als zij op enige activiteit stuitten die illegaal of gevaarlijk leek te zijn. Natuurlijk waren er mensen die vaak vals verklikten, met het doel van een persoonlijk voordeel.¹²⁹ Het Instituut voor de studie van totalitaire regimes maakte in samenwerking met het Archief van de veiligheidsdiensten de lijst van de leden van de Gestapo in Bohemen en Moravië toegankelijk.¹³⁰

4.2 Economische collaboratie

De bezetting van Tsjecho-Slowakije was voor de Duitsers meer dan voordelig, omdat Tsjecho-Slowakije in Midden-Europa een sterk geïndustrialiseerd land met de sterkste wapens arsenalen was. De bezetting van de Sudetenland op

¹²⁷ JUSTIN, Petr. *Čtyři příběhy: Kolaboranti před MLS v Českých Budějovicích*. In: Kolaborace. Kolaborace? Kolaborace! Sborník příspěvků z vědecké konference konané v Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích dne 5. května 2006, recenz. Doc. PhDr. Dagmar Blumlova, CSc., České Budějovice. 2007. p. 86

¹²⁸ Idem. p. 87

¹²⁹ De vrouwen verklikte hun ontrouwe echtgenoten en de benijders hun eigen burens omdat zij aan de bezettende autoriteiten niet het volledige aantal huisdieren meldden. Sommige burgers belandden in het concentratiekamp omdat zij in geheim het varken slachtten. Het meest interessante is het geval van een prostituee die werd beschuldigd dat zij de geslachtsziekten onder de soldaten van de Wehrmacht verspreidde. DAMS, Carsten a STOLLE, Michael. *Gestapo: moc a teror ve Třetí říši*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2010. p. 78 –79

¹³⁰ ÚSTAV PRO STUDIUM TOTALITNÍCH REŽIMŮ. *Seznam příslušníků gestapa v Čechách a na Moravě* [online]. [gedownload 2013-03-25]. Zie link: <<http://www.ustrcr.cz/data/pdf/projekty/doba-nesvobody/gestapo-seznam.pdf>>

basis van het dictaat van München verstoorde sterk de structuur van Tsjecho-Slowakije en in het land ontstond chaos. Het aandeel van Duitsland aan de Tsjecho-Slowaakse buitenlandse handel werd groter en dientengevolge paste de Tsjecho-Slowaakse productie zich bij de Duitse oorlogsindustrie aan.

Duitse bedrijven en monopolies drongen in alle sectoren van de industrie door en zij kregen het hoogste woord. Tijdens de bezetting werd de invloed van het Tsjechische kapitaal verzwakt en weldra ook verdrongen. De Tsjechische nationale economie had voor de oorlog een sterke positie. Het kwam tot een vernietiging van economische relaties tussen het grensgebied en het binnenland. Ook vele exportbedrijven werden opgeheven.

De nazi's gebruikten deze methoden bij germanisatie van de Tsjechische economie: personeel ingrepen in de bedrijven, sluiting van de Tsjechische bedrijven in het kader van de centralisatie van de economie, de verdrijving van de Tsjechische boeren uit de grond, de kapitale expansie en confiscatie van het bezit dat vervolgens in Duitse handen werd overgedragen.¹³¹ De meest Tsjechische banken werden verduitsd, de uitzondering was de Živnobanka. Dankzij de haat van de nazi's tegenover de Tsjechische volken hadden de burgers niet zo veel mogelijkheden voor economische collaboratie als in Nederland.

De Rijksprotector Konstantin von Neurath verwierp scherp de tegemoetkomende moties van de aanhangers van het fascisme die met de arisering van het Joodse eigendom wilden helpen.¹³² De Rijksprotector Neurath behield zich het recht voor om hij in een kwestie van de arisering de Joodse eigendom te beslissen. Het gehele eigendom van de Joodse burgers ging in Duitse handen over.

Niet alleen de Duitsers van het Sudetenland kochten het Joodse eigendom maar ook de Oostenrijkers en de mensen uit andere landen. Onder de beheerders van het Joodse eigendom waren zeven personen van

¹³¹ GROBELNÝ, Andělín. *Národnostní politika nacistů a český průmysl 1938-1945: Se zvláštním zřetelem k Moravě a Slezsku*. Vyd. 1. Ostrava, 1989. p. 53

¹³² Idem. p. 62

Tsjechische oorsprong, één Sloveen, een Rus en Italiaan.¹³³ Ofschoon was de arisering alleen in de handen van de Duitse bezettende autoriteiten was, werden de Tsjechische beheerders van het Joodse eigendom uit de arisering niet helemaal uitgesloten.

Bijvoorbeeld sommige kantoren kwamen met de autoriteiten van de NSDAP overeen dat de Joodse bedrijven die geen betekenis voor de nazi's hebben, kunnen tot de arisering van de Tsjechische burgers zijn overlaten. De leden van de Tsjechische bond voor de samenwerking met de Duitsers kwamen het best aan de processen van het beheer van de arisering. Na de oorlog was de meest brandende kwestie collaboratie van Jan Antonín Baťa. Hij werd door het Nationaal gerecht bij verstek tot 15 jaren veroordeeld. In 2007 werd Baťa door het gerecht van verdenking gezuiverd.¹³⁴

4.3 Politieke collaboratie

Het politieke systeem van het Protectoraat werd in een klimaat van totalitarisme en de bezetting gevormd. Tijdens de oorlog kwam het tot de splitsing van maatschappij. Er waren twee polen: collaboratie en weerstand. Onder deze twee delen was ook de zwijgende meerderheid. De dictatoriale methoden van de regering hadden invloed op de vorm van het politieke systeem. Het ging om de verwijdering van vrijheid, de mensenrechtenschending, de racistische en antisemitische ideologie en de alomtegenwoordige propaganda.

Aan het begin van de bezetting was het politieke systeem in het Protectoraat gedeeltelijk autonoom, maar in de loop der tijd werd de autonomie volledig verdwenen. De Duitsers mengden zich in het verloop van het land en de brute vervolging van Tsjechische politieke elite was een onderdeel van de Nazieoverheersing. Het politieke systeem bestond uit het officiële en onofficiële

¹³³ JANČÍK, Drahomír a KUBŮ, Eduard. *"Arizace" a arizátoři: drobný a střední židovský majetek v úvěrech Kreditanstalt der Deutschen (1939-45)*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2005. p. 146

¹³⁴ JAN ANTONÍN BAŤA VÍC NEŽ JEN ŠVEC PRO CELÝ SVĚT. *Nadační fond Jana Antonína Baťi* [online]. [gedownload 2013-03-29]. Zie link: <<http://www.batuv-dum.cz/>>

deel.¹³⁵ Het onofficieel deel bevatte de verzetsbewegingen en de officiële deel representeerde de legale politieke organisaties.

Aan de ene kant waren de legale politieke organisaties de tegenstanders van de nazi's en aan de andere kant waren zij de ondersteunende kracht van de nazi's. In het volgende hoofdstuk zullen wij een aandacht van de politieke organisaties wijden die de hulpkracht van de nazi's werden. Na de oprichting van het Protectoraat kwamen de fascistische en ook de antisemitische organisaties als paddestoelen uit de grond op. Elke organisatie probeerde om schofterig in de gunst van de nazi's binnentedringen.

4.3.1 Nationaal fascistische gemeenschap (NOF)

De oorsprong van het Tsjechische nazisme moeten wij al in de tijd van de Eerste Tsjecho-Slowaakse Republiek zoeken. Deze periode werd door de NOF gerepresenteerd. Na de annexatie van de Sudetenland bij Duitsland werd de NOF een onderdeel van de Partij van de Nationale Eenheid die echter vroeg verdween. Het kwam tot vereniging en het ontstond de zogenaamde Nationale Gemeenschap. Maar geleidelijk groeide het streven naar de hernieuwing van de NOF.

In 1940 werd de politieke activiteit van de NOF vernieuwd als geheel een zelfstandig subject dat niet onafhankelijk van de Nationale Gemeenschap was. De hernieuwde NOF profileerde zich in geest van programma-collaboratie. Het partijprogramma bestond uit 12 basispunten. Het belangrijkste punt van het programma was de strijd tegen het bolsjewisme, marxisme, de Joden en vrijmetselarij.¹³⁶ De vertegenwoordigers van de NOF vroeg de Duitse regering om de leden van de NOF naar het front te kunnen gaan. In 1943 werd de activiteit van de NOF beëindigd.

¹³⁵ MARŠÁLEK, Pavel. *Pod ochranou hákového kříže: nacistický okupační režim v českých zemích 1939-1945*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2012. p. 136

¹³⁶ PASÁK 1999: 296.

4.3.2 Nationaal fascistische kamp (NTF)

Het meest expressieve subject in Moravië was het Nationale fascistische kamp dat werd door Jaroslav Valla opgericht. Het NTF vereenzelvigde in zijn programma met de ideeën van Duits nationaal-socialisme. Andere belangrijke programmapunt was de onvoorwaardelijke samenwerking met de Duitse bezettingsmacht. Het NTF richtte eigen paramilitaire troepen van de Fascistische wacht op die een reeks gewelddadige acties tegen de Joodse bevolking veroorzaakten.¹³⁷ Eindeloos gekrakeel en persoonlijke aanvallen van leidingvertegenwoordigers van het NTF leidden tot de ondergang van het subject.

4.3.3 Moravische nationaal-socialistische partij (MNSS)

De Moravische nationaal-socialistische partij werd in 1939 opgericht door Josef Miloslav Tichý die tuinman en dichter was.¹³⁸ Binnen korte tijd was zijn positie door Eduard Pitlík overgenomen. Het programma van de Duitse NSDAP werd het voorbeeld van het programma van MNSS. De partij was belangrijk omdat de leden met de Gestapo samenwerkten. De leden waren bijzonder actief en zij voerden de strijd aan alle kanten. Zij wilden de communisten, Joden of andere concurrerende fascistische beweging vernietigen. Partij verdween in 1942. Na de oorlog werd Tichý ter dood veroordeeld. Na de ondergang van de partij werd Pitlík het lid van de Wehrmacht en hij viel aan het oostfront.

4.3.4 Nationaal-sociale garde van Slavische activisten (NSGSA)

De leider van Nationaal-sociale garde van Slavische activisten werd postbeambte František Löffler die de partij in 1940 oprichtte.¹³⁹ Het programma van de partij werd ideologisch opgesteld volgens voorbeeld van de Duitse

¹³⁷ PEJČOCH, Ivo. *NSGSA a NSČDRS- dvě tváře moravského nacismu*. In: *Okupace, kolaborace, retribuice*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Prezentační a informační centrum MO, 2010. p.120

¹³⁸ Na de oorlog werd Tichý voor de collaboratie veroordeeld en tijdens het proces kwam ook aan het licht zijn homoseksuele contacten met de leden van de Hitlerjugend en twee leden van de Gestapo. PEJČOCH 2010: 120

¹³⁹ In het verleden was František Löffner het lid van de NOF a NTF.

NSDAP. De partij verlangde de onmiddellijke toepassing van anti-Joodse maatregelen in het Protectoraat Bohemen en Moravië volgens de Neurenberger wetten van de nazi's. Löffner vermeldde in zijn programma dat hij geheel achter Adolf Hitler staat.¹⁴⁰

In 1942 legde hij de Rijksprotector Frank de ideologische principes van de partij waar hij voerde aan dat de partij zich voor de germanisatie van de burgers verklaarde.¹⁴¹ Belangstellenden over het lidmaatschap in de partij moesten de scholing bezoeken waar zij kwamen iets over de ideologie van het nazisme te weten. Voor de aanneming als lid moesten zij de kennis van het programma van de NSDAP en biografie van Hitler aantonen.

De kern van de partij vormden de voormalige leden van de NOF, NTF en andere. Aan de ene kant zette NSGSA voor de politiek in en aan de andere kant verzamelden de leden de informatie voor de Gestapo en Kripo.¹⁴² Löffler ging nog verder en richtte zijn eigen geheime dienst die werd als de Nationaal-sociale geheime staatsagentschap genoemd. Hoewel de partij niet officieel was toegestaan, was zij door de nazi's stil getolereerd. Mettertijd begon de partij uiteengaan en in 1943 was haar activiteit beëindigd. Na de oorlog waren sommige vertegenwoordigers voor het gerecht gebracht.

4.3.5 Tsjechische nationaal-socialistische arbeiders- en landbouwpartij (NSČDRS)

Aan het hoofd van de partij stond František Mlčoch. In de jaren dertig neigde Mlčoch tot de extreemrechtse en hij benoemde de Tsjecho-Slowaakse regering als bolsjewistisch en liberaal.¹⁴³ Hij stemde totaal met het uitbreken van de oorlog in en zelfs verkondigde dat Europa alleen dankzij de oorlog zal van het jodendom en het bolsjewisme worden gereinigd. Hij probeerde te maken om Tsjecho-Slowakije de vriendschappelijke betrekkingen met Duitsland aanteknopen.

¹⁴⁰ PEJČOCH 2010: 122

¹⁴¹ Ibidem.

¹⁴² PEJČOCH 2010: 123

¹⁴³ Ibidem.

Na de aankomst van de Duitse bezettingstroepen verwelkomde Mlčoch de nazi's als bevrijders van bolsjewisme en jodendom.¹⁴⁴ De partij werd in 1939 opgericht en als de Partij van groen hakenkruis gemerkt. Omdat de veranderde vlag van de Duitse NSDAP werd een symbool maar in plaats van het zwarte hakenkruis was groen. De rode kleur op de vlag symboliseerde arbeiders en groene kleur betekende agrariëren.¹⁴⁵ De partij probeerde met behulp van sociale demagogie de arbeiderse klasse aan zijn kant krijgen.

Het programma van de partij bestond uit drie hoofddoelen. De eerste was de strijd tegen de Joodse Gemeenschap, de tweede was de uitroeiing van het marxisme en het communisme en het laatste doelpunt was de strijd tegen presidenten T.G. Masaryk en Edvard Beneš die als apostelen van liberale democratie werden beschouwd.¹⁴⁶ Adolf Hitler werd het toonbeeld van Mlčoch. De kern van de partij bestond uit vooral de kleine boeren.

De politiek van deze partij was zeer gevaarlijk om die reden dat de leden met de Gestapo samenwerkten en sommige waren de verklikkers. Volgens het verzet behoorde de partij tot de meest gevaarlijke partij in het Protectoraat.¹⁴⁷ Andere leden plakten plakaten aan of organiseerden de lezingen. De partij gaf geen tijdschrift uit als de hierboven genoemde partijen. De leidingvertegenwoordigers streefden naar een vorming van eigen paramilitaire eenheid naar voorbeeld van de NSDAP. Zij behaalden alleen het dat de Ordnungsdienst¹⁴⁸ ontstond die de partijvergaderingen beschermde.

De partij dacht dat dankzij samenwerking met de nazi's zouden de leden bij arisatie van de Joodse eigendom kunnen indelen. De nazi's lieten de partij de deelneming aan arisatie niet toe. De partij bestond tot het einde van de oorlog maar alleen formeel. Aan het einde van de oorlog was Mlčoch zich bewust dat Duitsland haar strijd verliest en daarom hij probeerde om de samenwerking met de weerstand. In 1946 werd hij ter dood veroordeeld. De rest moest terechtstaan.

¹⁴⁴ PASÁK 1999: 286

¹⁴⁵ PEJČOCH 2010: 124

¹⁴⁶ Ibidem.

¹⁴⁷ PEJČOCH 2010: 127

¹⁴⁸ De Ordnungsdienst werd door Hynek Olšánek geleid. Hij was een gevaarlijke wreedaard en collaborateur. Na de oorlog werd terechtgesteld.

4.3.6 De Vlag

De herfst van de jaar 1929 was in het teken van onrust aan Praagse faculteiten. De studenten waren niet tevreden met grote toevloed van de Joodse studenten uit Polen. De Tsjechische studenten gingen op het Wenceslasplein demonstreren. Na enige maanden werd de beweging de Vlag door de studenten opgericht. De kern van ideologie van de beweging was het Tsjechische nationalisme met antisemitische elementen. De Vlag probeerde een sympathie van rechts-georiënteerde burgers te krijgen door bemiddeling van de sociale en politieke demagogie.

De Vlag begon de moderne richtingen in kunst en linkse cultuur aanvallen. De Joden en vrijmetselaars werden de aartsvijanden van de leden van de Vlag. Met deze stappen begon de Vlag in positieve richting naar nazisme te draaien. Na de annexatie van de Sudetenland tot Duitsland was de situatie in de zogenaamde Tweede Republiek gespannen en het aantal van de politieke partijen werd gereduceerd. Het kwam tot de afschaffing van de Vlag. Sommige leden konden zich met deze stap niet verzoenen en daarom zij gingen met activiteit van de Vlag voort maar met illegale wijze.

Na het ontstaan van het Protectoraat werd de leider van de Vlag Jan Rys-Rozsévač. Vanaf het begin van de bezetting streefde Rys naar de legalisatie van de Vlag maar vruchteloos. De Rijksprotector zowel Neurath als Frank ondersteunde ook de organisatie, de staatspresident Emil Hácha en ministerpresident Alois Eliáš streefden naar het verbod van de Vlag.¹⁴⁹ Rijksprotector Neurath begon aan te dringen om tot samenvoeging van Tsjechische fascistische organisaties over te gaan. Op 11 oktober 1939 kwam het tenslotte tot samenvoeging van drie fascistische organisaties en de organisatie ontstond die het Tsjechische nationaalsocialistische kamp-Vlag¹⁵⁰ (ČNST-Vlajka) werd genoemd.

¹⁴⁹ NAKONEČNÝ, Milan. *Vlajka: k historii a ideologii českého nacionalismu*. 1. vyd. Praha: Chvojko nakladatelství, 2001. p. 110

¹⁵⁰ Het ministerie van binnenlandse zaken liet deze nieuwe organisatie niet toe omdat het in strijd met besluit van de president over het bestaan van één politieke partij in het protectoraat was. Enige politieke partij in het protectoraat was de Nationale gemeenschap. Idem. p.130

Het bestuur van deze politieke organisatie bestond uit vertegenwoordigers van alle drie organisaties maar in feit werd ČNST-Vlajka alleen door Rys beheerst. Het leidde geleidelijk tot het uiteenvallen van de organisatie. Vlajka ontwikkelde echter zelfstandige activiteit. Vanaf het allereerste begin bevorderde de Vlag het antisemitisme en in de tijd van het Protectoraat begon het met agressieve antisemitische politiek. Dat kunnen wij aan het motto van de organisatie zien: Het vee naar de stal – de Joden naar het getto.¹⁵¹ De leden van de Vlag vingen de Joodse burgers en dan verfden hun met kalk wit.¹⁵² Of de Joden werden door de leden van de Vlag mishandeld. Zijn acties waren steeds meer wreder. Rys was de grootste promotor van Neurenberger wetten in het Protectoraat.

De leidende vertegenwoordigers vormden een speciale inlichtingendienst die het register van alle leden van de Vlag en vijanden voerde. De leden van de Vlag werden gevaarlijke confidenten van de Gestapo en SD. Rys vroeg ook om de vorming van Tsjechische paramilitaire eenheden. Hij nodigde de leden voor de verandering hun nationaliteit uit om zo naar het front te kunnen gaan.¹⁵³ Vrijwilligers werden door de Rijksprotector en Hitler scherp afgewezen. Rys was door deze beslissing verontwaardigd en riep zijn aanhangers tot de wijziging van politieke omstandigheden in het Protectoraat.

Het bestuur van de Vlag probeerde om putsch die op 8 augustus 1940 plaatsvond. De economische situatie en putsch braken de nek van de Vlag. Hoeveel de leden van de Vlag nazisme fanatiek eerbiedigden, verloren zij hun strijd. In 1942 werd de activiteit van de Vlag beëindigd. Deze organisatie was één van de grootste en de meest gevaarlijkste fascistische groepen in het Protectoraat.¹⁵⁴ In 1943 werd Rys in concentratiekamp in Dachau geïnterneerd en hij overleefde het verblijf in kamp. Na de oorlog werd hij ter dood veroordeeld.

¹⁵¹ PASÁK 1999: 301

¹⁵² NAKONEČNÝ 2001: 157

¹⁵³ Idem. p. 149

¹⁵⁴ PASÁK 1999: 348

4.4 Kleinere fascistische groeperingen in het Protectoraat

Zoals reeds is gezegd, ontstonden tijdens de bezetting een bepaalde hoeveelheid politieke partijen bewegingen. Hun ideologische grondslag vertegenwoordigde het nationaal-socialisme dat in grote mate door de Duitse NSDAP werd beïnvloed. Het aantal van deze groeperingen hadden alleen een regionaal formaat en of zij waren met de plaats van de oorsprong verbonden.

4.4.1 Nationaal Arische Culturele Eenheid (NÁKJ)

De Nationaal Arische Culturele Eenheid werd door de Ministerie van Binnenlandse Zaken in 1939 toegestaan. De eenheid streefde de mensen met het radicale antisemitische programma boeien. Iemand kon lid worden als hij meer dan 21 jaar oud was en hij moest een Arische oorsprong hebben. De Arische oorsprong was tot de vierde generatie beoordeeld.¹⁵⁵ De eenheid streefde vooral intellectuelen en kunstenaars aanspreken.

De ideologische strijd tegen de Joodse gemeenschap was het belangrijkste punt van het programma van de eenheid. De eenheid vroeg om de invoering van anti-Joodse maatregelen. Één van de voorstellen van de anti-Joodse maatregelen was dat in de stadsparken een speciale afdeling voor de Joodse bevolking moet zijn. Voor kinderen hadden de speciale zandbakken moeten ontstaan.

De eenheid verkondigde: „*Joodse kinderen zijn vrijpostig, onverdraagzaam, heerszuchtig en daarom zij beperken kleine arische kinderen in hun spelletjes en zij veronaangenamen een verblijf in de zandbak*”.¹⁵⁶ De eenheid interesseerde voor architectonische verzorgingen van de steden of zij trad sterk tegen sommige filmscènes in de Tsjechische films op. Tijdens de oorlog begon de populariteit van de eenheid bij de burgers te verdwijnen. In 1943 verdween NÁKJ van het politieke toneel.

¹⁵⁵ NIKRMAJER, Leoš. *Národní árijská kulturní jednota v Čechách v období okupace*. In: Kolaborace. Kolaborace? Kolaborace! Sborník příspěvků z vědecké konference konané v Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích dne 5. května 2006, recenz. Doc. PhDr. Dagmar Blumlova, CSc., České Budějovice. 2007. p. 61

¹⁵⁶ Idem. p. 62

4.4.2 Volkenkundig Moravië (NM)

Volkenkundig Moravië hoorde bij de meest merkwaardige rechts-georiënteerde verenigingen in het Protectoraat. De NM werd in 1939 opgericht en richtte de aandacht op bevordering van de gewoonten uit Moravisch-Slowakije. De leden droegen geen uniformen maar nationale kostuums. Volgende belangrijke punt van het programma van deze vereniging was dat de vertegenwoordigers het schoolonderwijs beïnvloedden. De leidende vertegenwoordigers kritiseerden emigratie van president Edvard Beneš en zij werkten ook met de Gestapo samen. Na de oorlog kregen de leden alleen lichte straffen.

4.4.3 Tsjechische Arische Beweging (ČAH)

De Tsjechische Arische Beweging ontstond in 1939. De beweging werd door Otto Peřina en František Aujezdský beheerd en deze twee mannen haatten grondig de Joodse burgers.¹⁵⁷ De leden en de sympathisanten van ČAH organiseerden provocatieve acties die tegen de aanhangers van de Eerste Tsjecho-Slowaakse Republiek en de Joodse gemeenschap waren georiënteerd. Het programma van de beweging bestond uit het organiseren van lezingen met anti-Joodse thematiek, de druk van de pamfletten en publicaties.

De beweging gaf het tijdschrift de Arische Aanslag¹⁵⁸ uit. Aujezdský viel door bemiddeling van dit periodiek de Joden, communisten maar ook zijn politieke rivalen. De leidingvertegenwoordigers van ČAH werkten actief met de Gestapo samen. Vooral Aujezdský was berucht om zijn verklikkerij en hij gaf zich voor het lid van de Gestapo uit. Hij verhoorde zelfs de burgers. Hij haatte zijn eigen natie en volgens de woorden van sommige ooggetuigen was zijn haat tot het pathologische. De leden van ČAH verklikten de Tsjechische burgers en zij gaven regelmatig de situatieberichten over het gedrag en humeur van de Tsjechische burgers door. De leidingvertegenwoordigers werden ter dood veroordeeld omdat zij uitgebreide collaboratie pleegden.

¹⁵⁷ STÁTNIK, Dalibor. *Český fašismus – organizace, spolky, společnosti, bojůvky a jednotlivci*. In: *Okupace, kolaborace, retribuice*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Prezentační a informační centrum MO, 2010. p.147

¹⁵⁸ In het begin verscheen het tijdschrift de Arische Aanslag als maandblad en later als veertiendaags tijdschrift.

4.4.4 Anti-Joodse liga (PL)

Anti-Joodse liga bestempelde zichzelf als een niet-politieke organisatie. Het doel van de liga was een verdieping van de betrekkingen met de burgers die de Duitse nationaliteit hadden. De leden streefden naar oplossing van de Joodse kwestie. Het is bekend dat de liga de toepassing van Neurenberger wetten in het Protectoraat doorzette. Één van de belangrijkste punten van het programma van de liga was agressieve antisemitische propaganda. Centraal periodiek van de PL was de Arische strijd¹⁵⁹. Anti-Joodse liga hadden ongeveer 173 leden.¹⁶⁰

¹⁵⁹ Het tijdschrift de Arische strijd verscheen als het weekblad tot 1945.

¹⁶⁰ STÁTNÍK 2010: 148

5. Symbolen van Nederlandse en Tsjechische collaboratie

Max Blokzijl en Emanuel Moravec waren de symbolen van propaganda en collaboratie in twee landen die de nazi's bezetten. Allebei stonden in hoog aanzien van de nazi's en allebei betaalden voor hun geloof in het nazisme met leven.

5.1 Max Blokzijl

Max Blokzijl begon in 1903 als journalist bij het Algemeen Handelsblad in Amsterdam en tijdens de Eerste Wereldoorlog diende hij drie jaar in Nederland bij een landweerbataljon. In het laatste oorlogsjaar verbleef hij als oorlogscorrespondent in diverse landen. Eind 1918 was hij in Berlijn waar hij bleef tot 1940 als correspondent van zijn krant. Lange tijd was Blokzijl sterk tegen de nationaal-socialistische partij en hij keurde het antisemitisme af. Maar toen Hitler eenmaal de macht overnam veranderde Blokzijl zijne opvatting.

In 1935 werd hij geheim lid van de NSB en publiceerde anoniem in het nationaal-socialistisch weekblad *De Waag*. In juni 1941 werd hij het hoofd van de afdeling perswezen van het departement van Volksvoorlichting en Kunsten. Dan werd hij de toezichthouder op de Nederlandse pers maar in feite was hij ondergeschikt aan de Duitse Pressereferent bij het Rijkscommissariaat. Blokzijl was heel actieve man en hij combineerde zijn functie met functies binnen de NSB. In de NSB was hij de vertegenwoordigende leider van de hoofdafdeling Pers en Propaganda en leider van de afdeling Pers van het Hoofdkwartier.¹⁶¹

Blokzijl kreeg de grootste bekendheid als radiospreker. Hij startte met de serie van kort gesprek over zijn belevenissen in Duitsland: *Ik was er zelf bij* en dan kwam de andere serie: *Brandende kwesties*.¹⁶² In serie over de belevenissen in Duitsland sprak Blokzijl over zijn ontmoetingen met de meest

¹⁶¹ JONGE, A.A. de. Blokzijl, Marius Hugh Louis Wilhelm. *Historici.nl* [online]. [gedownload 2013-03-30]. Zie link:

<<http://www.historici.nl/Onderzoek/Projecten/BWN/lemmata/bwn2/blokzijl>>

¹⁶² *Nederland in de oorlog 1940-1945*. [online]. [gedownload 2013-04-10]. Zie link:

<<http://herdenking.nl/dmdocuments/Max-Blokzijl.pdf>>

invloedrijke mensen, bijvoorbeeld hij sprak over Goebbels of Rudolf Hess, die volgens Blokzijl de meest sympathieke was. Hermann Goering was volgens hem de meest populaire man maar de ontmoeting met Adolf Hitler was de meest verbazend. Na de ontmoeting met Hitler zei Blokzijl: „*Het is een dwaasheid aan te nemen dat hij deze oorlog heeft gewild.*”¹⁶³

Blokzijl stond in hoog aanzien van de nazi's en hij had grote communicatieve talent dat hij voor de propagandistische doelen van het Derde Rijk gebruikte. Hij speelde op de gevoelens van twijfel die bij vele Nederlanders leefden. Hij zei in zijn radioprogramma dat de samenwerking met de nazi's onontkoombaar is omdat alleen met de samenwerking de nieuwe betere tijd begint. De verschrikkingen van de bezetting zijn noodzakelijke onderdeel van de verandering.¹⁶⁴ Het was belangrijk om de anti-Engelse en anticommunistische gevoelens bij Nederlanders te veroorzaken en hij meldde: „Als Duitsland de oorlog verliest komt er een Sovjet-Nederland”¹⁶⁵.

Blokzijl genoot als radiospreker van de grote *populariteit*. *Met rustige, gemoedelijke stem richtte hij zijn propagandaboodschap tot de „geachte luisteraars”.*¹⁶⁶ Op 6 mei 1945 was zijn laatste radio-uitzending en hij eindigde met de woorden: „*Wij komen terug, luisteraars!*”¹⁶⁷ Kort daarna werd hij in het gebouw van de Nederlands-Indische Spoorwegen in Den Haag gearresteerd en op 11 september 1945 stond hij terecht voor het Bijzonder Gerechtshof in Den Haag. Op 25 september 1945 werd hij ter dood veroordeeld. Blokzijl werd in een massagraf op de Algemene Begraafplaats in Den Haag begraven en later

¹⁶³ HIEMSTRA, Herman. Max Blokzijl: de Nederlandse Joseph Goebbels. In: *Geschiedenis Beleven* [online]. [gedownload 2013-04-02]. Zie link:

<http://www.geschiedenisbeleven.nl/Artikelen/Geschiedenis/Max_Blokzijl_de_Nederlandse_Joseph_Goebbels/>

¹⁶⁴ JONGE, A.A. de. Blokzijl, Marius Hugh Louis Wilhelm. *Historici.nl* [online]. [gedownload 2013-04-10]. Zie link:

<<http://www.historici.nl/Onderzoek/Projecten/BWN/lemmata/bwn2/blokzijl>>

¹⁶⁵ Max Blokzijl, stem van het Nationaal-Socialisme: De eerste landverrader die ter dood veroordeeld werd. In: *Geschiedenis 24* [online]. [gedownload 2013-04-10]. Zie link:

<<http://www.geschiedenis24.nl/nieuws/2010/februari/Max-Blokzijl-stem-van-het-Nationaal-Socialisme.html>>

¹⁶⁶ Ibidem.

¹⁶⁷ De stem van de NSB. In: *Woordpress* [online]. [gedownload 2013-04-10]. Zie link:

<<https://schrijfspecialist.wordpress.com/category/politiek/page/14/>>

op dezelfde plaats werd ook Meinoud Rost van Tonningen en Mussert begraven.¹⁶⁸

5.2 Emanuel Moravec

Emanuel Moravec werd zonder twijfel het belangrijkste symbool van Tsjechische collaboratie in het Protectoraat. Hij behoorde tot de meest misselijke collaborateurs niet alleen in de Tsjechische maatstaf maar ook in de Europese. Moravec zal voor altijd onder de mensen als apostel van het nationaal verraad merken.¹⁶⁹ Hij bewonderde Tomáš Garrigue Masaryk en na de dood van Masaryk stond Moravec op erewacht bij zijn doodkist. Voor de oorlog kreeg Moravec rang van kolonel van generale staf van de Tsjecho-Slowaakse leger en zette het idee van verdediging in de tijd van München crisis door.

Voordat hij werd de collaborateur was hij hoogleraar aan Krijgshogeschool en later hij kreeg een aanbod om voor de krant Lidové noviny te schrijven. Hij ondertekende zijn krantenartikelen of met zijn eigen naam of hij gebruikte een pseudoniem Stanislav Yester.¹⁷⁰ Na de ondertekening van het Verdrag van München veranderde zich het leven van Emanuel Moravec. De opinies van president Beneš en Moravec liepen uiteen. Moravec was overtuigde beschermer van de verdediging van de republiek en voelde zich persoonlijk bekocht. Hij geraakte in onvrijwillige afzondering en isolering en daarom hij begon schrijven.

In oktober 1938 verscheen zijn handschrift dat In de rol van neger Moriaan (V úloze mouřenína) heette. Moravec had kritiek in dit handschrift op Beneš, buitenlandse politiek van de Eerste Tsjecho-Slowaakse Republiek en hij liet zich er de eerste keer over de samenwerking met de bezettingsmacht uit.¹⁷¹

¹⁶⁸ De stem van de NSB. In: *Wordpress* [online]. [gedownload 2013-04-10]. Zie link: <<https://schrijfspecialist.wordpress.com/category/politiek/page/14/>>

¹⁶⁹ UHLÍŘ, Jan B. *Emanuel Moravec 1939-1945*. In: *Okupace, kolaborace, retribuice*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Prezentační a informační centrum MO, 2010. p.134

¹⁷⁰ BOROVIČKA, Michael. *Kolaboranti: 1939-1945*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2007. p. 37

¹⁷¹ UHLÍŘ, Jan Boris. *Ve stínu říšské orlice: Protektorát Čechy a Morava, odboj a kolaborace*. Vyd. 1. Praha: Aleš Skřivan ml., 2002. p.151

In augustus 1939 begon in de omroep werken waar hij commenteerde regelmatig actuele internationale politieke situatie.¹⁷² Moravec werd langzaam maar zeker een gewilde partner van de vertegenwoordigers van de bezettingsmacht. Hij overtuigde de nazi's over zijn journalistische talent en de propagandistische bekwaamheden. Moravec werd een overtuigde nationaal-socialist en bevorderaar van de Rijkse ideeën.

Majoor von Goss, vertegenwoordiger van de militaire propaganda in Praag, bood de gelegenheid voor Moravec aan om in het tijdschrift *Unsere Wehrmacht im Protectorat* te schrijven.¹⁷³ De komst van Heydrich betekende voor Moravec het veelbelovende begin van het nieuwe tijdperk in de geschiedenis van het Protectoraat en hij zag hoofdzakelijk in de komst de gelegenheid voor zichzelf. Moravec beloofde de totale loyaliteit tegenover het Rijk en verdedigde de gruweldaden die Heydrich pleegde. Moravec zei in de omroep dat „*de terechtstelling van de patriotten is de reinigingskuur van de natie en het is noodzakelijk om deze kuur in het belang van het nieuwe Europa te ondergaan*”¹⁷⁴. Hij bewees een betere dienst dan de Tsjechische fascistten die graag gelijkwaardige partners van de nazi's willen worden. Heydrich wedde op Moravec en het bleek later dat hij op het juiste paard wedde. Van de collaborateur die als freelancer werkte werd hij de minister.

Moravec werd in 19 januari 1942 de minister van Onderwijs en Volksvoorlichting.¹⁷⁵ Op deze plaats werd Moravec door Heydrich uitgekozen en geplaatst. Vanaf die tijd werd hij de pijler van de Duitse propaganda in het Protectoraat. In het Protectoraat had Moravec ook de vijand. En het was de organisatie de Vlag. De leden van de Vlag beschouwden zichzelf als de orthodoxe fascistten en antisemieten die meer recht hebben om met de Duitsers samen te werken.¹⁷⁶ Rys begon op Moravec aanvallen en hij markeerde hem als de politieke eunuch.¹⁷⁷ Moravec liet zich het niet welgevalen en met de hulp van Frank vernietigde de organisatie de Vlag.

¹⁷² BOROVIČKA 2007: 53

¹⁷³ UHLÍŘ 2010: 136

¹⁷⁴ BOROVIČKA 2007: 58

¹⁷⁵ UHLÍŘ 2010: 137

¹⁷⁶ BOROVIČKA 2007: 63-64

¹⁷⁷ Idem. p. 65

Na de vernietiging van de concurrentie riep hij openbaar de mensen op om met de Duitsers samen te werken. Het was zijn eerste toespraak als de minister. Moravec had een grote invloed op de activistische journalisten. Onder zijn gezag ging alle Tsjechische pers over en in de pers verspreidde hij onverbiddelijke toewijding aan de nazi-ideologie. Het ministerie stelde het profiel van de pers tot de antinazistische opstand in 1945 vast.

Hij werd later de voorzitter van de Curatorium voor de opleiding van jonge mensen. Het was een organisatie die over vrijetijd van kinderen tot 18 jaar moest zorgen. Het doel van deze organisatie was de geleidelijke heropvoeding en de verkrijging van de Tsjechische en Moravische jongeren voor het nazi-idee. De Curatorium werd naar voorbeeld van de Duitse Hitlerjugend opgericht. Sommige leden van de Curatorium integreerden onder actieve verklikkers van de Gestapo.

Ander initiatief van Moravec was de organisatie de Tsjechische liga tegen bolsjewisme die werd in reactie op de ondertekening van het Tsjecho-Slowaakse-Russische Verdrag over vriendschap, wederzijdse hulp en naoorlogse samenwerking opgericht. De liga verspreidde de anti-communistische en de anti-Sovjet propaganda en richtte tegen kerken. Aan het einde van de oorlog gaf Moravec verschillende artikels over de naderende Sovjet-dreiging uit en op hetzelfde moment hemelde hij zichzelf op dat hij de natie door de oorlog zonder de onnodige verliezen begeleidde.¹⁷⁸ Hij wist dat als geen wonder komt, het lot van het Rijk en het Protectoraat zal worden bezegelen. Moravec werd voor de nazi's te veel compromitterende persoon en zij gaven hem te kennen dat hij gewild niet is. Moravec pleegde op 5 mei 1945 zelfmoord.

De totalitaire regimes dwongen dergelijke personen tot de samenwerking bij welke zouden wij het nooit wachten. De meest effectieve was de dreiging dat in het geval van de weigering, zal de vervolging volgen. Emanuel Moravec werd de gemakkelijke prooi van de nazi's. De ambitieuze officier die alle zelfrealisatie verloor, in financiële nood en hij voelde de pathologische haat tot het vorige regime. Collaboreerde Moravec alleen uit materiële redenen? We kunnen

¹⁷⁸ BOROVIČKA 2007: 76

zeggen dat Moravec collaboreerde omdat zij de nieuwe waarheid geloofde dat de toekomst van Europa bij het jonge nationaal-socialisme behoort. Zijn daden waren een uiting van zijn labiele karakter en ongestilde ambitie. Moravec werkte met de Duitsers tot de laatste momenten samen. *„Hij stapte gewillig in de sneltrein van collaboratie in die dan al nooit stopte, hij kon niet uitstappen of overstappen, hij kon alleen naar het eindstation gaan. Dit was het lot van de alle „grote“ Europese collaborateurs. Aan het einde van de oorlog verborgen geen van hen niet in de mantel van de verzetpleger.“*¹⁷⁹

¹⁷⁹ BOROVIČKA 2007: 50

Conclusie

De Tweede Wereldoorlog was niet alleen het militaire conflict maar het was een mengsel van de nationale en de ideologische conflicten. Dankzij Adolf Hitler kreeg de oorlog ook de rassenaframing. In de bezette landen begonnen de nationale maatschappijen uiteenvallen en polariseren. Er was collaboratie en de overkant was haar tegenpool- weerstand. Onder deze twee polen was de zwijgende meerderheid. Het is belangrijk zeggen dat het verraad het probleem is dat oud als de mensheid zichzelf is. Tot in de 20e eeuw kreeg het thema van het verraad de nieuwe betekenis en vooral de nieuwe benaming: collaboratie.

Vanaf de eerste momenten van de bezetting begon collaboratie de structuren vormen. Het samenwerken met de nazi's kon op verschillende manieren gebeuren en daarom is de verscheidenheid in collaboratie bijzonder groot. Collaboratie was geen een homogene stroom die alleen met de gewetenloze mensen werd gevormd. Iedereen die collaboreerde had de concrete reden. Er waren de mensen die de nazi's van ganser harte dienden maar ook permanente arrestatie, psychose van angst of exemplaire terechtstellingen en hopeloosheid bewogen de mensen tot collaboratie.

Samenwerking gevuld over alle sociale groepen. Collaboratie drongen door alle sociale klassen. De collaborateurs werkten met de nazi's of openlijk of verkapt als verklikkers samen. Sommige werden de directe confidenten van de Gestapo. Sommige ouders meldden hun kinderen in de Hitlerjugend aan om de Duitse belangen te bewijzen. In het Protectoraat waren ook de mensen die de Duitse nationaliteit vrijwillig aannamen en dan zij profiteerden van de materiële voordelen. Na de verkrijging van de Duitse nationaliteit verhuisden de meesten van hun naar Oostenrijk of Duitsland. Het nadeel van de Duitse nationaliteit was de verplichte dienst van de mannen in het Duitse leger.

Tijdens de oorlog ontstond het nieuwe verschijnsel: politieke collaboratie. In Nederland en het Protectoraat ontstond het aantal van de fascistische bewegingen en politieke partijen. Het vloeit uit de scriptie voort dat het nazisme veel meer homogeen was dan in het Protectoraat. De Tsjechische fascistische organisaties vochten vaak meer onder elkaar dan met hun tegenstanders. In sommige opzichten waren de collaborateurs gelijk maar tegelijk waren zij

verschillend. Sommigen van hun kwamen tot de fascistische opvatting voor de oorlog en anderen vonden collaboratie als een pragmatische aangelegenheid. De nazi's gaven de voorkeur aan pragmaticussen dan sympathisanten omdat de nazi's geen bondgenoten zochten. "Grote" persoonlijkheden van collaboratie werden de idealistische en vaak gefrustreerde mensen omdat zij alle zelfrealisatie verloren, in financiële nood geraakten of zij voelden de pathologische haat tot het vorige regime. Collaboratie betekende voor de maatschappij grote morele trauma en is nog steeds controversiële thema in Nederland en Tsjechië.

Bijlage nr. 1: Alfabetische lijst met gebruikte afkortingen

ANBO: Algemeen Nederlands Beheer van Onroerende Goederen

ANFB: Algemeene Nederlandsche Fascisten Bond

ANO: *Akce národního obrození*, Actie van de nationale vernieuwing

BdO: *Befehlshaber der Ordnungspolizei*, Commandant van de Ordepolitie

BdS: *Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des Sicherheitsdienstes*,
Commandant van de Veiligheidspolitie en de Veiligheidsdienst

BdW-SS: *Befehlshaber der Waffen-SS*, Commandant van de Waffen-SS

ČAH: *České árijské hnutí*, Tsjechische arische beweging

ČNST-Vlajka: *Český nacionálněsocialistický tábor-Vlajka*, Tsjechische
nationaalsocialistische kamp-Vlag

ČSV: *Český svaz válečníků*, Tsjechische bond van de strijders

Gestapo: *Geheime Staatspolizei*, Geheimestaatspolitie

Kripo: *Kriminalpolizei*, Recherche

MNSS: *Moravská národní sociální strana*, Moravische nationaal-
socialistische partij

NÁKJ: *Národní arijská kulturní jednota*, Nationaal arische culturele eenheid

NGV: *Niederländische Grundstücksverwaltung*, Nederlands beheer van
percelen

NIOD: Instituut voor oorlogs-, holocaust- en genocidestudies

NJS: Nationale Jeugdstorm

NM: *Národopisná Morava*, Volkenkundige Moravië

NOC: Nederlandsche Oost Compagnie

NOF: *Národní obec fašistická*, Nationaal fascistische gemeenschap

NSB: Nationaal-Socialistische Beweging

NSČDRS: *Národně socialistická česká dělnická a rolnická strana*, Tsjechische
nationaal-socialistische arbeiders- en landbouwpartij

NSDAP: *Nationalsozialistische deutsche Arbeiter Partei*,
Nationaal-Socialistische Duitse Arbeiderspartij

NSGSA: *Nacionálně socialistická garda slovanských aktivistů*,
Nationaal-socialistische garde van Slavische activisten

NSKK: *Nationalsozialistische Kraftfahrkorps*

NSVO: Nationaal-Socialistische Vrouwenorganisatie

NTF: *Národní tábor fašistický*, Nationaal fascistische kamp

Orpo: Ordnungspolizei, Ordepolitie

PL: *Protižidovská liga*, Anti-Joodse liga

Bijlage nr. 2

Personen

Arthur Seyss-Inquart¹⁸⁰

Hanns Albin Rauter¹⁸¹

Anton Mussert¹⁸²

Cornelis Van Geelkerken¹⁸³

¹⁸⁰ Overgenomen van *Holocaustresearchproject* [online]. [gedownload. 2013-04-018]. Zie link: <<http://www.holocaustresearchproject.org/nazioccupation/holland/netherdeports.html>>

¹⁸¹ Overgenomen van *Oorlogsgetroffen* [online]. [gedownload. 2013-04-018]. Zie link: <<http://www.oorlogsgetroffenen.nl/avmat/detail/1144>>

¹⁸² Overgenomen van *Nationaal Archief* [online]. [gedownload. 2013-04-018]. Zie link: <<http://afbeeldingen.gahetna.nl/naa/thumb/1280x1280/90d2009c-3ac6-467e-b3aa-331b730a550e.jpg>>

¹⁸³ Idem. [online]. [gedownload. 2013-04-018]. Zie link: <<http://www.gahetna.nl/collectie/afbeeldingen/fotocollectie/zoeken/weergave/detail/start/1/tstart/0/q/zoekterm/cornelis%20van%20geelkerken>>

Arnold Meijer¹⁸⁴

Rost van Tonningen¹⁸⁵

David Cohen¹⁸⁶

Abraham Asscher¹⁸⁷

¹⁸⁴ Overgenomen van *Vrijwilligers legioenen* [online]. [gedownload. 2013-04-018]. Zie link: <<http://www.vrijwilligerslegioenen.nl/NSNAP/NSNAP.htm>>

¹⁸⁵ Overgenomen van *IS Geschiedenis* [online]. [gedownload. 2013-04-018]. Zie link: <http://www.isgeschiedenis.nl/toen/juni/rost_van_tonningen_dood/>

¹⁸⁶ Overgenomen van *Geschiedenis 24* [online]. [gedownload. 2013-04-018]. Zie link: <<http://www.geschiedenis24.nl/nieuws/2010/april/Memoires-David-Cohen-verschenen.html>>

¹⁸⁷ Overgenomen van *Find a grave* [online]. [gedownload. 2013-04-018]. Zie link: <<http://www.findagrave.com/cgi-bin/fg.cgi?page=pv&GRid=31559126>>

Reinhard Heydrich¹⁸⁸

Max Blokzijl¹⁸⁹

Emil Hácha¹⁹⁰

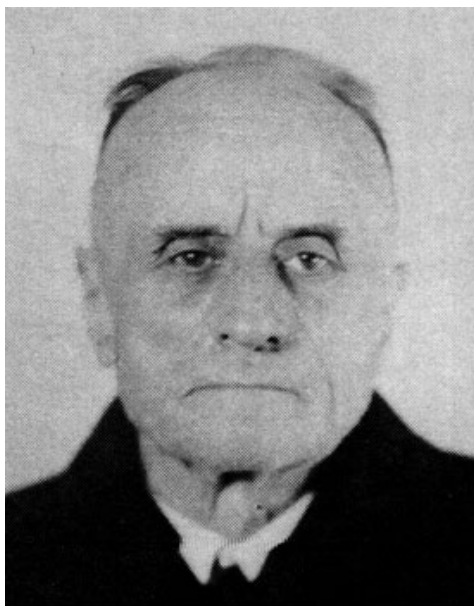

¹⁸⁸ Overgenomen van *United States Holocaust Memorial Museum* [online]. [gedownload. 2013-04-018]. Zie link: <<http://www.ushmm.org/propaganda/archive/heydrich-gestapo/>>

¹⁸⁹ Overgenomen van *Historici* [online]. [gedownload. 2013-04-018]. Zie link: <<http://www.historici.nl/Onderzoek/Projecten/BWN/lemmata/bwn2/blokzijl>>

¹⁹⁰ Overgenomen van *Pražský hrad* [online]. [gedownload. 2013-04-018]. Zie link: <<http://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/prezidenti-v-minulosti/emil-hacha.shtml>>

Otto Bláha¹⁹¹

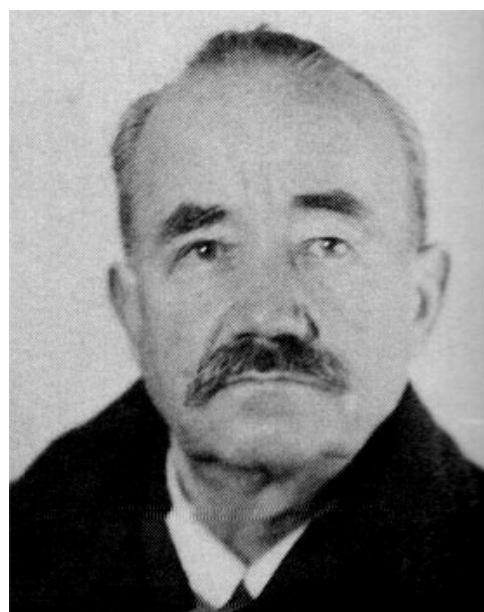
Emanuel Moravec¹⁹²

Jan Rys-Rozsévač¹⁹³

Robert Rytrmoc¹⁹⁴

¹⁹¹ Overgenomen van *Warcross* [online]. [gedownload. 2013-04-018]. Zie link:
<<http://www.warcross.cz/wordpress/?p=4841>>

¹⁹² Ibidem.

¹⁹³ Ibidem.

¹⁹⁴ Ibidem.

¹⁹⁵ Overgenomen van *Nationaal Archief* [online]. [gedownload. 2013-04-018]. Zie link: <
<http://www.gahetna.nl/zoeken/q/zoekterm/affiches#max-fotocollectie>>

Moffenmeid¹⁹⁶

Onthaal van Anton Mussert en Rijkscommissaris dr. Arthur Seyss-Inquart¹⁹⁷

¹⁹⁶ Overgenomen van *Nationaal Archief* [online]. [gedownload. 2013-04-018]. Zie link: <<http://www.gahetna.nl/collectie/afbeeldingen/fotocollectie/zoeken/weergave/detail/start/22/tstar/t/0/q/zoekterm/collaboratie/q/commentaar/1>>

¹⁹⁷ Overgenomen van *Stadsarchief Amsterdam* [online]. [gedownload. 2013-04-018]. Zie link: <http://stadsarchief.amsterdam.nl/actueel/nieuws/nieuwsarchief/oud_nieuws_2010/kwartaal_2-2010/>

Verwelkoming van de Duitse soldaten in Teplice¹⁹⁸

Erewoordverklaring¹⁹⁹

COMMANDANT
VESTING HOLLAND. HOOFDKWARTIER, _____ 194...

No. _____

BYLAGEN: _____

ONDERWERP: _____

Ich erkläre hierdurch ehrenwörtlich dasz ich in diesem Kriege, solange die Niederlande sich im Kriegszustande mit dem Deutschen Reich befinden, an keiner Front mittelbar oder unmittelbar mich am Kampf gegen Deutschland beteiligen und keine Handlung oder Unterlassung begehen werde, die dem Deutschen Reich in irgendlicher Art schaden könnte.

Deze verklaring is opgemaakt, nadat O.L.S. op het 12 concept van de merken had gelezen.

De verk. aff. met het 12 concept van de merken in Ned. taal. Opgemaakt, nadat de verkla- ring van de bevelvoerende aff. 3 van de officieren was gelezen. Waaronder bevoen- der Lijk 12 Ind. aff. 3, die wenschte te weten, hoe O.L.S. erover dacht, wa op bleef, dat O.L.S. er niet van wist. De was zeer uitstekend, dat men deze verklaring kon maken, om het af te maken!

© 1922-1940

¹⁹⁸ Overgenomen van *Gymnázium Teplice* [online]. [gedownload. 2013-04-018]. Zie link: <http://www1.gymtce.cz/Predmety/Dejepis/Teplicka_historie/teplce_1938.htm

¹⁹⁹ Overgenomen van *Grijpsgevangen.nl* [online]. [gedownload. 2013-04-018]. Zie link: <<http://www.krijpsgevangen.nl/joomla/index.php/persoonlijke-herinneringen/kgf-31368-a-h-mohr>>

Bibliografie

BOROVÍČKA, Michael. *Kolaboranti: 1939-1945*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2007

BRANDES, Setlev. *Češi pod německým protektorátem. Okupační politika, kolaborace a odboj 1939 – 1945*, Praha, 1999

BREUKERS, drs. J.M. *Politie en bezettingstijd*

CATE, J.Th. M. Houwink ten. *De grenzen van de collaboratie*. Leiden: Stichting Leidschrift. 1984

DAMS, Carsten a STOLLE, Michael. *Gestapo: moc a teror ve Třetí říši*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2010

DEKKER, Alex. *“Ook gij behoort bij ons!”: Nederlanders bij de NSKK*. Zaandam. 2006

DEVERE-SUMMERS, Anthony. *Válka a evropské královské rody*, Brno, 1998

EMMERT, František. *Češi ve Wehrmachtu: zamlčované osudy*. 2. vyd. Praha: Auditorium, 2012

FROMMER, Benjamin. *National Cleansing. Retribution against Nazi Collaborators in Postwar Czechoslovakia*, Cambridge 2005

GROBELNÝ, Andělín. *Národnostní politika nacistů a český průmysl 1938-1945: Se zvláštním zřetelem k Moravě a Slezsku*. Vyd. 1. Ostrava, 1989

HORST, Han van der. *Dějiny Nizozemska*. Praha, 2005

JANČÍK, Drahomír a KUBŮ, Eduard. *"Arizace" a arizátoři: drobný a střední židovský majetek v úvěrech Kreditanstalt der Deutschen (1939-45)*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2005

In 't VELD. *De SS en Nederland. Documenten uit SS-Archieven 1935-1945*, s-Gravenhage 1967

JONG, Loe de. *De bezetting I.-V.*, Amsterdam, 1961

KOK, René. *NSB : De Nationaal Socialistische Beweging 1931-1945*. Hilversum:Tijdsbeeld Media b.v., 2006

Kolaborace. Kolaborace? Kolaborace! Sborník příspěvků z vědecké konference konané v Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích dne 5. května 2006, recenz. Doc. PhDr.Dagmar Blumlova, CSc., České Budějovice, 2007

KŘEN, Jan. *Dvě století střední Evropy*. Praha: Argo, 2005

MARŠÁLEK, Pavel. *Pod ochranou hákového kříže: nacistický okupační režim v českých zemích 1939-1945*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2012

MEIER, Arnold. *Het Nederlandsch Volksfascisme en de Joden*

NAKONEČNÝ, Milan. *Vlajka: k historii a ideologii českého nacionalismu*. 1. vyd. Praha: Chvojko nakladatelství, 2001

PASÁK, Tomáš. *Český fašismus a kolaborace 1939-1945: nejobsáhlejší studie*. Praha: Práh, 1999.

PEJČOCH, Ivo a kol. *Okupace, kolaborace, retribuce*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – Prezentační a informační centrum MO, 2010

PERNES, Jiří. *Až na dno zrady*. Emanuel Moravec, Praha, 1997

RIPLEY, Tim. *Dějiny Waffen-SS: 1925-1945*. Vyd. 1. Praha: Naše vojsko, 2011

ROOSING, Marije. *Vrouwen in Oorlogstijd*

SLAA, Robin te, en KLIJN, Edwin. *De NSB: Ontstaan en opkomst van de Nationaal-Socialistische Beweging, 1931-1935*. Amersfoort, 2009

SLÁDEK, Oldřich. *Přicházeli z nebe*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1993

SLÁDEK, Oldřich. *Zločinná role gestapa: nacistická bezpečnostní policie v čes. zemích 1938-1945*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1986

UHLÍŘ, Jan Boris. *Ve stínu říšské orlice: Protektorát Čechy a Morava, odboj a kolaborace*. Vyd. 1. Praha: Aleš Skřivan ml., 2002

VERMATHEN, drs. Ernest. *Het VP-journal*. vanGrinsven drukkers Venlo bv. 2008

Webpagina's

<http://www.protektorat.org>

<http://www.protektorat-vystava.cz>

<http://www.ustrcr.cz>

<http://herdenking.nl>

<http://www.gahetna.nl>

<http://www.jewishmuseum.cz>

<http://deoorlog.nps.nl>

<http://www.verzetsmuseum.org>

<http://www.zwartesoldaten.nl>

<http://www.duitslandweb.nl>

<http://www.historici.nl>

<http://www.niod.nl>

<http://www.krijgsgevangen.nl>

<http://www.waffen-ss.nl>

<http://getuigenverhalen.nl>

<http://www.archievenwo2.nl>

<http://www.tweedewereldoorlog.nl>

<http://www.holocaust.be>

<http://www.archieven.nl>

http://www.dbnl.org/tekst/huys013onve01_01/huys013onve01_01_0016.php

http://www.dbnl.org/tekst/lewi001clan01_01/lewi001clan01_01_0005.php

<http://www.opzij.nl/WAD-Mediabank-pagina/Verklikken-het-machtsmiddel-van-de-machtelozen-TWEEDE-WERELDOORLOG.htm>

<http://www.etymonline.com/index.php?search=revisionism&searchmode=none>

http://www.histotheek.nl/index.php?option=com_content&task=view&id=496&Itemid=74

<http://www.historischnieuwsblad.nl/nl/artikel/26015/sluw-strateeg-stalin.html>

<http://www.bbc.co.uk/bitesize/higher/history/roadwar/anschluss/revision/1/>

http://www.worldexplorer.be/falen_volkenbond.htm

<http://dokument.ncrv.nl/ncrvgemist/23-4-2012/ncrv-dokument-zwarte-soldaten-0>

http://films.zuidenwind.nl/websites/zwartesoldaten/historie/historie_8.html

<http://www.politiemuseum.nl/UserFiles/File/POLITIE%20EN%20BEZETTINGSTIJD%202.pdf>

<http://www.annefrank.org/nl/Subsites/Tijdlijn/Tweede-Wereldoorlog-1939-1945/De-Duitse-inval/1941/Einsatzgruppen-zijn-actief-achter-de-Duitse-linies-in-Oost-Europa-en-schieten-meer-dan-een-miljoen-joden-dood/#>>

<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2844/Archief/archief/article/detail/3016682/2011/11/05/Het-gewetenloze-sadisme-van-de-Jodenjagers.dhtml>

<http://www.trouw.nl/tr/nl/4492/Nederland/article/detail/2943880/2011/10/03/Niet-geld-maar-diepe-haat-was-drijfveer-van-jodenjagers.dhtml>

<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2686/Binnenland/article/detail/838451/2007/02/16/SS-er-gaf-Nederlandse-politie-haar-organisatie.dhtml>

<http://www.elsevier.nl/Algemeen/blogs/2012/1/Maak-op-4-mei-excuses-voor-Jodenvervolging-ELSEVIER327015W/>>

http://www.ru.nl/kdc/over_het_kdc/archief/over_de_archieven/politiek/archieven_van/archieven_van/commissie-inzake/

http://www.parlement.com/id/vg9fgopw85zk/a_a_anton_mussert

<http://www.joodsamsterdam.nl/gesoorlognsb.htm>

<http://www.ser.nl/nl/Publicaties/Overzicht%20SER%20Bulletin/2003/november%202003/04.aspx>

Resumé in het Tsjechisch

Ve své diplomové práci se zaměřujeme na kolaboraci v Nizozemí a Protektorátu Čechy a Morava v průběhu Druhé světové války. Kolaborace s okupační mocí měla mnoho podob a probíhala z vnitřních či vnějších pohnutek. Cílem této práce je uvést příklady kolaborace ve dvou ekonomicky silných zemích, které byly okupovány Německem.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část popisuje význam slova *kolaborace* a její podoby. Na závěr se věnujeme Druhé světové válce v celosvětovém měřítku, protože pojem kolaborace je spojen s historií války.

Praktická část se skládá ze tří hlavních kapitol. V první kapitole se zaměřujeme na okupaci Nizozemí a kladu důraz na politickou situaci v zemi. Dále popisujeme formy kolaborace a její hlavní zástupce.

Druhá kapitola popisuje události, které následovaly po podpisu Mnichovské dohody. Stejně jako v první kapitole popisujeme formy a zástupce kolaborace.

Ve třetí kapitole zaměřujeme pozornost na dvě kolaborantská esa. Dva muži, kteří zapomněli na loajalitu ke svému národu a následně za to zaplatili svým životem.

Resumé in het Engels

My thesis has focused on the phenomenon of collaboration in the Netherlands and the Protectorate of Bohemia and Moravia during the Second World War. Collaboration with the occupying power had many forms and ran from internal to external reasons or both. The aim of this work is to provide examples of collaboration in two economically strong countries which were occupied by Germany.

The work is divided into theoretical and practical parts. The theoretical part describes the meaning of term *collaboration* and its forms. In its end we deal with history of the Second World War on a global scale, because the concept of collaboration is linked with the history of the war.

The practical part consists of three main chapters. The first section deals with the occupation of the Netherlands and we emphasize the political situation in the country at that time. Then we describe forms of collaboration and its main representatives.

The second chapter describes the events which followed the signing of the Munich Agreement. As in the first chapter we describe forms and representatives of the collaboration.

The third chapter is focused on two cases of collaboration. These two men had forgotten loyalty to their nations and subsequently paid for it with their lives.

Anotace

Příjmení a jméno autora:	Jana Hegerová
Název katedry a fakulty:	Katedra nederlandistiky, FF UP Olomouc
Název diplomové práce:	De collaboratie in Nederland en het Protectoraat Bohemen en Moravië tijdens de Tweede Wereldoorlog
Vedoucí diplomové práce:	Prof. dr. Wilken Engelbrecht, cand. litt.
Počet znaků:	115 705 (text práce)
Počet stran:	79
Počet příloh:	2
Klíčová slova:	kolaborace, Druhá světová válka, konfidenti, zrádci, nacismus, Nizozemí, Protektorát Čechy a Morava
Krátká charakteristika:	Diplomová práce se zaměřuje na kolaboraci v Nizozemí a Protektorátu Čechy a Morava v průběhu Druhé světové války. Práce má dvě části: teoretickou a praktickou. Teoretická část popisuje formy kolaborace a praktická část je zaměřena na příklady zmíněných podob kolaborace v obou zemích. Závěrečná kapitola patří hlavním symbolům kolaborace.